

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

СИСОЄВА ІННА МИКОЛАЇВНА

УДК 005.96:657.6

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО АУДИТУ**

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Тернопіль – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Західноукраїнському національному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Крупка Ярослав Дмитрович,
Західноукраїнський національний університет,
професор кафедри обліку і оподаткування.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Назарова Каріна Олександрівна,
Державний торговельно-економічний університет,
завідувач кафедри фінансового аналізу та аудиту;

доктор економічних наук, професор
Чижевська Людмила Віталіївна,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
професор кафедри інформаційних систем в управлінні
та обліку;

доктор економічних наук, професор
Шалімова Наталія Станіславівна,
Центральноукраїнський національний
технічний університет,
декан економічного факультету; професор кафедри аудиту,
обліку та оподаткування.

Захист відбудеться «30» вересня 2021 року об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.03 у Західноукраїнському національному університеті за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11 а, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Західноукраїнського національного університету за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розісланий «30» серпня 2021 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
к. е. н., доцент**

І. Я. Омецінська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Складність та багатогранність процесів реформування економіки України, особливо в умовах пандемії, виокремлюють низку завдань в частині відпрацювання нових форм та механізмів і подальшого вдосконалення системи управління соціально-економічними відносинами. У цьому контексті необхідно забезпечити ефективний розвиток економіки, що потребує практичного застосування оптимальних і високопродуктивних управлінських технологій, спрямованих на гармонійне поєднання професійно-трудового потенціалу працівника зі стратегічними цілями діяльності підприємства (організації).

Тривалий час задля досягнення економічних цілей в основу управління українськими підприємствами покладалися управлінські технології, орієнтовані на раціональне та ефективне використання фінансових, технічних, матеріальних ресурсів. Водночас розв'язанню проблем соціальної політики та підвищенню використання людських ресурсів відводилися другорядні позиції, які часто носили декларативний характер.

Зміна підходів до розвитку української економіки протягом останніх років суттєво актуалізувала питання державної соціальної політики. Важливе місце у цих процесах відводиться соціально орієнтованому аудиту, як оптимальній і універсальній технології управління соціальними процесами.

Сучасний етап становлення аудиту та обґрунтування напрямів його соціального розвитку базується на відпрацьованих питаннях в частині теорії, методології, організації і методики аудиту. Їх дослідженню присвячено багато праць провідних науковців, зокрема, М. Т. Білухи, В. П. Бондаря, Ф. Ф. Бутинця, А. М. Герасимовича, С. Ф. Голова, Г. М. Давидова, Н. І. Дорош, І. К. Дрозд, А. Г. Загороднього, З.-М. В. Задорожного, Л. М. Кіндрацької, П. О. Куцика, Я. Д. Крупки, М. Р. Лучка, Н. М. Малюги, О. А. Петрик, Л. М. Пилипенка, Н. Л. Правдюк, М. С. Пушкаря, К. І. Редченка, О. Ю. Редька, В. С. Рудницького, С. І. Саченко, В. Я. Савченка, В. В. Сопка, І. Б. Стефанюка, Л. О. Сухаревої, Б. Ф. Усача, Л. В. Чижевської, Н. С. Шалімової, О. В. Шевчука.

Втім, поки що можливості соціального аудиту, як засобу досягнення інтересів стейкхолдерів, в Україні малодосліджені. Відповідно кількість публікацій у даному напрямі вкрай незначна. Лише окремим аспектам формування соціального аудиту в Україні присвячено праці В. А. Дерія, О. В. Мазурика, К. О. Назарової, Л. М. Полякової, Н. І. Демківа, О. Ю. Руденок. Серед зарубіжних вчених, які розглядають теоретичні основи соціального аудиту, його види та механізми реалізації, варто виокремити праці Убера Ландьє, Жака Інгалеса, Мартина де ля Корд, Ю. Попова, А. Шулуса, В. Мешкова. Враховуючи зазначене, а також об'єктивну необхідність розвитку соціального аудиту, як одну із умов членства України в ЄС, актуальність проведення наукових досліджень у даному напрямі суттєво активізується. Все вищезазначене обумовило актуальність наукового дослідження, його предмет, об'єкт, мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота пов'язана з планом науково-дослідних робіт Західноукраїнського національного університету за держбюджетною темою: «Модернізація

бухгалтерського обліку з використанням комп'ютерно- комунікаційних технологій для забезпечення кібербезпеки підприємств» (номер державної реєстрації 0120U102054), а також за темами: «Удосконалення обліково-інформаційного забезпечення для потреб менеджменту» (номер державної реєстрації 0116U006376); «Удосконалення системи забезпечення конкурентноспроможності продукції безалкогольного виробництва на інноваційній основі» (номер державної реєстрації 0117U005575); «Облік, аналіз і контроль в системі управління інвестиційною діяльністю підприємства» (номер державної реєстрації 0114U001078); «Удосконалення соціально-економічних аспектів планування, обліку та контролю в системі управління підприємством» (номер державної реєстрації 0120U100351); «Контроль ефективності управління персоналом підприємства» (номер державної реєстрації 0120U101417); «Аналіз потенційних загроз діяльності суб'єктів господарювання» (номер державної реєстрації 0121U108948). У межах виконання науково-дослідних робіт автором обґрунтовано пропозиції з удосконалення системи контролю, виявлення аудиторських ризиків та розробки системи матеріального заохочення персоналу підприємства в контексті становлення та розвитку соціального аудиту.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретичних, методологічних, організаційних складових соціального аудиту для підвищення рівня інформаційного забезпечення соціальної спрямованості діяльності суб'єктів господарювання та управління нею. Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань:

- уточнити економічний зміст понять «соціальний», «соціальний аудит», «соціально орієнтований облік»;
- узагальнити тенденції розвитку аудиту з метою приведення у відповідність положень нормативних актів в частині соціального аудиту, дослідити теоретичні засади, проблеми та обґрунтувати перспективи розвитку аудиторської діяльності в Україні;
- розширити в контексті побудови соціально орієнтованої держави перелік функцій соціального аудиту як важливого інструмента у сучасній системі соціально-економічних відносин з метою обґрунтування напрямів його розширення у практиці суб'єктів господарювання;
- розглянути порядок та особливості здійснення аудиторської діяльності у країнах Європейського Союзу, систематизувати і згрупувати компанії та підприємства країн-членів ЄС, що відповідають визначеним рівням соціальної відповідальності задля вироблення базових критеріїв їх запровадження в Україні;
- проаналізувати спектр аудиторських послуг в Україні і за рубежом, виявити тенденції, обґрунтувати перспективи розвитку вітчизняного ринку аудиторських послуг;
- узагальнити перелік принципів соціального аудиту з урахуванням специфічних способів його здійснення;
- удосконалити класифікацію аудиту за рахунок запровадження нових ознак, орієнтованих на їх врахування в процесі вирішення соціальних проблем;

– розробити концептуальні засади соціального аудиту відповідно до запитів різних груп стейкхолдерів у галузях харчової промисловості, що дасть змогу переорієнтувати діяльність підприємства на задоволення потреб населення;

– виявити групи зацікавлених сторін, найважливіших стейкхолдерів щодо соціального аудиту з метою найбільш повного задоволення їх інтересів;

– розкрити складові сучасного державного контролю, дослідити еволюцію його розвитку з орієнтацією на посилення соціальної спрямованості;

– визначити параметри соціального аудиту, етапи його проведення та на цій основі обґрунтувати напрями подальшого розвитку;

– дослідити соціальні аспекти аудиту під впливом факторів пандемії, пов'язаних з Covid-19 та окреслити основні зміни сфери його застосування;

– розробити загальну концепцію соціального аудиту з обґрунтуванням системності теоретичного розуміння і практичних дій для запровадження у практику українських суб'єктів господарювання;

– проаналізувати стан надання аудиторських послуг суб'єктами аудиторської діяльності з урахуванням факторів територіального впливу та інших чинників;

– дослідити вплив зовнішніх та внутрішніх чинників (SWOT-аналіз) на ефективність здійснення базових процедур соціально орієнтованого аудиту;

– навести сутнісні характеристики поняття інформаційного забезпечення соціального аудиту та визначити його теоретичні основи (предмет, мету, функції);

– удосконалити процес здійснення соціально орієнтованого аудиту використанням розробленої відповідно до запитів користувачів моделі його інформаційного забезпечення;

– проаналізувати та узагальнити положення міжнародних стандартів нефінансової звітності на основі отриманих в частині соціального спрямування результатів, розробити перелік показників, що характеризують діяльність підприємств харчової промисловості;

– дослідити можливі ризики та потенційні загрози при здійсненні соціально спрямованої діяльності підприємства з метою обґрунтування напрямів їх мінімізації.

Об'єктом дослідження є процеси здійснення соціально орієнтованого та соціального аудиту в умовах глобалізації економіки та кризових явищ соціального характеру.

Предмет дослідження – сукупність методологічних, методичних та організаційних положень соціального аудиту відповідно до інформаційних запитів зацікавлених осіб на підприємствах харчової промисловості України.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертації є загальнонаукові, специфічні та емпіричні методи пізнання досліджуваних явищ та процесів. Для досягнення мети використано такі загальнонаукові методи: синтезу, аналізу, індукції, дедукції та абстрагування – для удосконалення понятійно-термінологічного апарату, функцій та принципів соціального аудиту; комплексності – для поглибленого дослідження соціального аспекту діяльності підприємств в умовах пандемії; графічний та табличний – покладено в основу

систематизації та наочного подання текстової та цифрової інформації, отриманої в процесі збору даних, їх групування, аналізу та синтезу нових показників; кореляційного аналізу – для визначення залежності та впливу рівня соціальних виплат на дохід підприємства; історичного аналізу – для вивчення еволюції аудиту; класифікаційного аналізу – для виділення підходів до визначення груп стейкхолдерів соціального аудиту за рівнем впливу та інтересу; наукового узагальнення, порівняння, моделювання – для дослідження онтології соціального аудиту, узагальнення підходів до його визначення, створення концептуальної моделі.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові документи з регулювання порядку здійснення державного фінансового контролю та аудиторської діяльності в Україні та країнах Європейського Союзу, результати наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців щодо питань соціально орієнтованого аудиту, матеріали науково-практичних конференцій, спеціалізованих фахових видань, офіційні статистичні дані підприємств харчової промисловості, а також матеріали власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних положень й розробці практичних рекомендацій з удосконалення методології, організації та інформаційного забезпечення соціального аудиту з метою підвищення ефективності управління соціальними процесами на підприємстві та суспільстві. Це дозволило обґрунтувати такі найбільш важливі наукові результати:

вперше:

– розроблено концепцію соціального аудиту на основі поєднання теорій соціального контролю, соціальної відповідальності бізнесу та теорії зацікавлених сторін. Як синтез складових елементів, авторська концепція забезпечує цілісне представлення положень методології, організації соціального аудиту з використання визначених методів, функцій, принципів та джерел. Концепція соціального аудиту як глобальний напрям його розвитку забезпечить у подальшому оптимізацію процесів прийняття управлінських рішень як на макро-, так і на мікрорівнях;

– виокремлено етапи проведення соціального аудиту з описом переліку виконуваних робіт, зокрема, таких: 1) ознайомлення з діяльністю суб'єкта для обґрунтування доцільності обрання конкретних процедур його здійснення з актуалізацією процедур соціального характеру; 2) початковий: передбачає формування програми аудиту та окреслення кола виконавців; 3) організаційний: стосується узгодження завдань між виконавцем та замовником; 4) дослідницький: передбачає виконання комплексу процедур в частині соціальної спрямованості; 5) аналітичний: аналізуються показники стану соціально-трудова відносин у порівнянні із встановленими нормами та стандартами; 6) прикінцевий: формується пакет звітної документації аудитора; 7) завершальний: обговорення результатів аудиту соціальної відповідальності об'єкта між виконавцем і замовником. Запропонована послідовність забезпечує систематизацію організаційного процесу проведення соціального аудиту та сприятиме якісному здійсненню всіх необхідних процедур;

– сформовано теоретичні основи інформаційного забезпечення соціального аудиту з визначенням практичних варіантів його проведення, функції, бази даних, окресленням переліку облікових, аналітичних, контрольних процедур для їх врахування в процесі здійснення соціального аудиту. Це уможливить підвищення результативності управлінських рішень на всіх рівнях управління соціально відповідальним бізнесом;

удосконалено:

– трактування сутності соціально орієнтованого обліку як одного із важливих складових секторів системи обліку на підприємстві, що продукує необхідну для зацікавлених сторін (стейкхолдерів) інформацію про соціальні аспекти діяльності підприємства відповідно до формування умов корпоративної соціальної відповідальності. Це сприятиме ідентифікації інформаційного забезпечення соціального аудиту;

– визначення дефініції «соціальний аудит» як комплексу контрольних заходів моніторингу, ревізій, перевірок, опитування, анкетування, що здійснюються на замовлення зацікавлених сторін (стейкхолдерів) з метою встановлення умов дотримання соціальних стандартів та визначення ступеня соціальної відповідальності підприємства;

– понятійно-термінологічний апарат в частині тлумачення терміну «соціальний» в контексті особливих суспільних відносин, що виникають в ході спільної діяльності індивідів та соціальних спільнот в конкретно-історичних умовах, і проявляються у ставленні один до одного, до свого становища в суспільстві, до явищ і процесів суспільного життя;

– класифікацію соціального аудиту з виокремленням додаткової ознаки його функціонального призначення (соціальний аудит відповідності, ефективності, стратегічний соціальний аудит) і ознаки його змістового наповнення (екологічний аудит, аудит охорони праці на підприємстві, аудит персоналу, аудит відносин із зацікавленими сторонами) та перелік його функцій, до яких віднесено інформаційну, аналітичну, прогностичну, світоглядну, констатуючу, комунікативно-регульовальну, мотиваційну, захисну, контролюючу, наглядову, управлінську, а також евристичну функцію контролю;

– підходи до державного контролю, як інструмента регулювання економічних процесів для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо підвищення ефективності використання державних коштів, зокрема й на соціальні програми, що є важливою умовою побудови соціально орієнтованої держави;

– сутнісні характеристики інформаційного забезпечення соціального аудиту, як сукупності даних і знань, отриманих із внутрішніх та зовнішніх джерел надходження, які відповідним чином систематизовані, збережені і призначені для задоволення інформаційних потреб користувачів. Реалізація запропонованого підходу до інформаційного забезпечення можлива з використанням системи технічних засобів та програмного забезпечення, інформаційних технологій, методичних інструктивних матеріалів, класифікації та кодування, об'єднаних у єдину технологію формування інформації через комплекс взаємопов'язаних процедур її збору, реєстрації, передачі, зберігання, опрацювання і надання для потреб управління;

– розрахунок оцінки якості та ефективності різних видів соціального аудиту із застосуванням елементів SWOT-аналізу для визначення сильних та слабких сторін, а також можливостей і загроз, що сприятиме обранню раціональних напрямів та способів проведення соціального аудиту;

набуло подальшого розвитку:

– перелік принципів соціального аудиту з обґрунтуванням необхідності їх дотримання незалежно від обраних методів та підходів до його проведення. До базових принципів віднесено такі: незаангажованості, неупередженості, рівності, достовірності, підзвітності, всеохоплення, прозорості, багатоперспективності, регулярності, партисипативності, бенчмаркінгу. Це суттєво підвищить якість інформації, що використовуватиметься стейкхолдерами на всіх рівнях ведення бізнесу;

– питання практичного вибору груп стейкхолдерів, соціальні інтереси яких важливо враховувати відповідно до засад теорії зацікавлених сторін. Окреслено домінуючі групи стейкхолдерів, коло їх інтересів, розроблено методику оцінки важливості співпраці з ними для підприємства та його діяльності. Серед напрямів якнайповнішої реалізації інтересів стейкхолдерів стосовно соціального аудиту актуалізовано побудовую матриць рівня їх впливу та зацікавленості;

– дослідження діяльності і можливості запровадження в українську практику передового досвіду проведення соціально орієнтованого аудиту в країнах ЄС з використанням різних моделей його організації та регулювання: державного регулювання, саморегулювання професії та змішаної форми, що сприятиме прискоренню адаптації української аудиторської діяльності до зарубіжної;

– пропозиції в частині систематизації та групування компаній та груп підприємств країн-членів ЄС, що відповідають визначеним критеріям стосовно соціальної відповідальності та базуються на облікових і звітних даних щодо наявного майна (на основі балансового узагальнення), чистого обороту (виручки) і середньої кількості працівників протягом фінансового року. Це, на відміну від існуючих групувань, забезпечить отримання об'єктивної інформації про розмір підприємства (велике, середнє, мале чи мікропідприємство) та можливості соціального спрямування його діяльності;

– обґрунтування напрямів розвитку соціального аудиту, що обумовлені доцільністю використання аудиту для оцінки економічної ефективності діяльності підприємств та необхідністю врахування суспільної думки щодо вирішення соціальних питань на підприємствах і в корпораціях;

– питання оцінки стану ринку аудиторських послуг в Україні з урахуванням зміни нормативно-правового забезпечення, впливу регіонального чинника і вартісного критерію, та сучасних тенденцій до диверсифікації аудиторських послуг, постійного зростання обсягів та вартості аудиту;

– розкриття основних засад складання нефінансових звітів підприємств: узагальнено діючі міжнародні стандарти нефінансової звітності, окреслено підходи до їх практичного застосування підприємством; проаналізовано змістове наповнення нефінансового звітування, як важливих елементів процесу управління соціальною відповідальністю бізнесу, що забезпечить стейкхолдерів найбільш

вичерпною інформацією про соціальний аспект діяльності підприємства;

– дослідження основних підходів та напрямів виявлення потенційних загроз соціального характеру в умовах пандемії з метою недопущення їх впливу на результативність та звуження обсягів офіційної діяльності підприємства, перетоку капіталу до «тіньового» сектору економіки, зниження економічної та соціальної активності суб'єктів господарювання і держави;

– розширення інструментарію соціального аудиту задля підвищення ефективності соціальної політики підприємства, що, на відміну від існуючого, слугуватиме важливою передумовою оновлення підходів до формування інформаційної бази для проведення аудиторських досліджень та складання аудиторської звітності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в науковій обґрунтованості та прикладній спрямованості пропозицій автора щодо розвитку теорії, методології, організації соціального аудиту. Практична реалізація результатів дослідження підвищує можливості забезпечення інформаційних потреб в частині проведення соціального аудиту для прийняття і підтримки управлінських рішень на всіх рівнях управління.

Результати дисертаційного дослідження використані у діяльності державних контролюючих інституцій, аудиторських фірм, громадських об'єднань та суб'єктів господарювання. Зокрема:

– запропоновані напрями удосконалення порядку державного аудиторського контролю впроваджено в діяльність Управління Північного офісу Держаудитслужби у Вінницькій області (довідка № 135 від 26.05.2021 р.);

– розроблену структурну модель інформаційного забезпечення соціального аудиту та порядок визначення основних груп стейкхолдерів використано у діяльності Департаменту фінансів Вінницької ОДА (довідка № 235/04 від 15.04.2021 р.);

– рекомендації щодо розробки моделі соціально орієнтованого аудиту як засобу контролю та стану соціальної відповідальності підприємств, в процесі ведення діяльності в умовах жорсткої конкуренції та зростаючого впливу оточуючого середовища, використано для удосконалення окремих аспектів роботи Вінницької обласної Ради (довідка № 207-20-1147 від 09.06.2021 р.);

– розроблена методика проведення соціального аудиту на підприємствах за напрямом «Персонал» отримала практичне спрямування та використання в діяльності ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» (довідка № 115 від 04.06.2021 р.);

– обґрунтовані напрями формування ефективної системи контролю кадрового потенціалу підприємства та оптимізації системи управління персоналом апробовано у ТОВ «Норд-Трейд» (довідка № 19 від 15.11.2020 р.);

– порядок проведення дослідження у формі опитування та анкетування з питань визначення рівня корпоративної єдності для персоналу використано у діяльності ТОВ «Еко-Сфера» (довідка № 36\12 від 07.12. 2020 р.);

– методику оцінки ризиків, предсталену у «Положенні про систему управління ризиками», впроваджено у діяльність Приватного підприємства «Аудиторська фірма «Леополіс –аудит» (довідка № 3 від 18.01.2021 р.);

– методичні рекомендації в частині дослідження сукупності кваліфікаційних ознак загроз економічній безпеці підприємства та порядок узагальнення впливу загроз на кінцевий результат використовується у практиці ТОВ «Торговий Дім Продмаш Техсервіс» (довідка № 9 від 15.02.2021 р.);

– пропозиції щодо підходів та напрямів виявлення можливих загроз фінансовій безпеці підприємства (як зовнішніх, так й внутрішніх), оцінки факторів покращення платоспроможності; рекомендації для уникнення збитковості та зменшення обсягів діяльності, зниження наслідків впливу пандемії на економічну та соціальну активність використано в діяльності Державного підприємства «Вінницький авіаційний завод» (довідка № 39 /29 від 09.06. 2021 р.);

– методика розрахунку ймовірного впливу Covid-19 на довкілля, соціальну сферу та управління під час пандемії, а також у короткостроковій та довгостроковій перспективі, для забезпечення додаткового захисту від ризиків, оптимізації роботи впроваджено у діяльність ТОВ «Спільне україно-німецьке підприємство «Альтернативні енергосистеми та технології захисту навколишнього природного середовища» (довідка № 15 від 07.05.2021 р.).

Основні положення дисертації використовуються у навчальному процесі Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету при викладанні дисциплін «Контроль в управлінні підприємством», «Аудит», «Контролінг», «Організація та методика економічної експертизи діяльності бізнесу», «Облік в державному секторі економіки» (довідка № 049 від 31.05.2021 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Відображені у дисертації висновки та положення наукової новизни, які виносяться на захист, одержані автором особисто. З наукових публікацій, написаних у співавторстві, в дисертації використано лише результати особистої праці автора. Внесок здобувача у публікації, підготовлені та опубліковані у співавторстві, відображено окремо у списку опублікованих праць.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційної роботи обговорювалися та одержали позитивну оцінку на 34 міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі» (м. Тернопіль, 2010 р.); «Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні» (м. Тернопіль, 2018 р.); «Progress of the scientific world» (м. Сан Франциско, США, 2018 р.); «Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та управління персоналом» (м. Ужгород, 2019 р.); «Innovative economic-social Approaches in the Knowledge Society» (м. Бухарест, Румунія, 2019 р.); «Імплементация інновацій обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку сучасного бізнесу» (м. Харків, 2019 р.); «Економіка та управління в ХХІ ст.: виклики та перспективи розвитку» (м. Умань, 2019 р.); «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства» (м. Львів, 2019 р.); «Облік,

оподаткування і контроль: теорія та методологія» (м. Тернопіль, 2019 р.); «Перспективи розвитку фінансово-економічного простору України» (м. Вінниця, 2020 р.); «Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції» (м. Ужгород, 2020 р.); «Актуальні проблеми менеджменту, фінансів та публічного управління в сучасних глобалізаційних процесах» (м. Ірпінь, 2020 р.); «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (м. Хмельницький, 2020 р.); «Актуальні проблеми обліково-аналітичного забезпечення в умовах переходу до Індустрії 4.0» (м. Рівне, 2020 р.); «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія» (м. Тернопіль, 2020 р.); «Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення» (м. Тернопіль, 2020 р.); «Сорок дев'ять економіко-правові дискусії» (м. Львів, 2020 р.); «Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління» (м. Одеса, 2020 р.); «Проблеми та перспективи розвитку підприємництва» (м. Харків, 2020 р.); «Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах сталого розвитку» (м. Київ, 2020 р.); «Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права: теорія і практика: збірник тез доповідей» (м. Полтава, 2020 р.); «Облік, оподаткування і контроль : теорія та методологія» (м. Тернопіль, 2020 р.); «Perspective directions of science and practice» (м. Афіни, Греція, 2020 р.); SH SCW «New route» (м. Франкфурт-на-Майні, Німеччина, 2020 р.); SH SCW «New route» (м. Хайфа, Ізраїль, 2020 р.); «Humanity at a crossroad. Between digital Economy and Need for a Paradigm of going back to Nature» (м. Бухарест, Румунія, 2020 р.); «Theoretical and empirical scientific research: concept and trends» (м. Оксфорд, Велика Британія, 2020 р.); «Modern science: problems and innovations» (м. Стокгольм, Швеція, 2020 р.); «Do desenvolvimento mundial como resultado de realizações em ciência e investigação científica» (м. Лісабон, Португалія, 2020 р.); «Development of Ukraine's economy: problems, prospects, efficiency» (м. Арад, Румунія, 2020 р.); «Contemporary Economy and Society. Challenges and Solutions» (м. Бухарест, Румунія, 2020 р.); «Сучасні проблеми екологічного контролю та аудиту» (м. Харків, 2021 р.); «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (м. Хмельницький, 2021 р.); «Science and society, patterns and trends of development» (м. Відень, Австрія, 2021 р.) та на 8 всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Національна економіка: наукові підходи та освітні пріоритети» (м. Чортків, 2013 р.); «Напрями модернізації фінансово-економічної системи держави, регіонів, підприємств, організацій» (м. Вінниця, 2019 р.); «Сучасні технології менеджменту, інформаційне, фінансове та облікове забезпечення розвитку економіки в умовах євроінтеграції» (м. Черкаси, 2020 р.); «Економічна кібернетика: дослідження, розробка і використання моделей економічної поведінки суб'єктів господарювання» (м. Дніпро, 2020 р.); «Розвиток бухгалтерського обліку та оподаткування в Україні: теорія, практика та професійна етика» (м. Ірпінь, 2020 р.); «Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітні аспекти» (м. Дніпро, 2021 р.); «Соціально-економічні трансформації у розвитку держави» (м. Вінниця, 2021 р.); «Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу» (м. Хмельницький, 2021 р.).

Публікації. Результати дослідження опубліковано у 75 наукових працях (з них – 52 у співавторстві) загальним обсягом 33,26 д. а. (особисто автору належить – 21,91 д. а.), у тому числі 28 наукових праць, в яких опубліковано основні результати дисертації, серед них: 2 колективних монографії, 19 публікацій у фахових виданнях України (2 з них у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних Scopus/Web of Science), 7 публікацій в зарубіжних періодичних наукових виданнях (5 з них у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних Scopus/Web of Science, два з яких віднесено до другого квартилю (Q2)), 47 публікацій апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг повного тексту дисертації становить 381 сторінку друкованого тексту. Дисертація містить 65 таблиць та 50 рисунків (з них 6 таблиць та 4 рисунки займають окрему сторінку), 14 додатків на 40 сторінках. Список використаних джерел налічує 568 найменувань і розміщений на 61 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У розділі 1 «**Теоретичні положення соціального аудиту**» досліджено ринок аудиторських послуг в Україні, розглянуто сутність і концептуальні основи аудиту та його соціальної складової, розроблено концепцію соціального аудиту, здійснено аналіз ринку аудиторських послуг.

На основі узагальнення термінологічного апарату, зокрема щодо поняття «соціальний» запропоновано авторський підхід до його трактування як особливих суспільних відносин, що виникають в ході спільної діяльності індивідів і соціальних спільнот в конкретно-історичних умовах, які проявляються у ставленні одне до одного, до свого становища в суспільстві, до явищ і процесів суспільного життя.

Доведено доцільність виділення домінуючих груп стейкхолдерів для оцінювання їх важливості для підприємства та результативності його діяльності. Встановлено, що досягнута відповідність завдань соціального аудиту запитам стейкхолдерів з врахуванням теорії зацікавлених сторін забезпечить набуття наступних переваг: підвищення рівня довіри до надавача послуг; зростання медійної популярності та ймовірність залучення додаткових ресурсів та грантів; формування дієвих способів мотивації співробітників.

На основі ключових підходів до тлумачення сутності соціального аудиту обґрунтовано його розуміння, як комплексу контрольних заходів у формі моніторингу, ревізій, перевірок, опитування, анкетування, що здійснюються зацікавленими сторонами (стейкхолдерами) з метою визначення ступеня соціальної відповідальності підприємства. Соціальний аудит позиціоновано як концептуально ширше поняття, ніж соціально орієнтований аудит, оскільки він охоплює різносторонні об'єкти для формування комплексної інформації та її відповідності суспільним цілям. Визначено, що соціальний аудит, як особливий

вид високоінтегрованого контролю, адитивним способом об'єднує інші види аудиту (рис. 1).

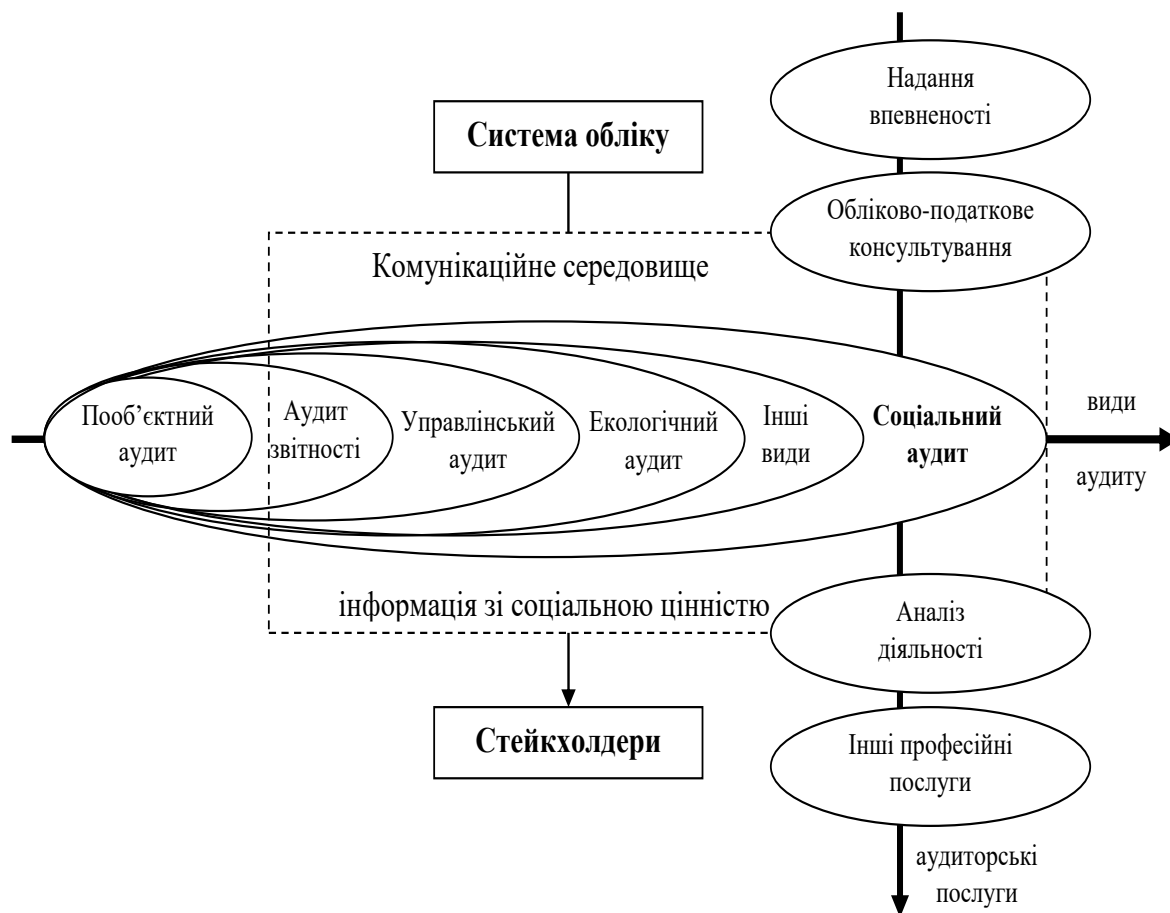

Рис. 1. Концептуально-видове позиціонування соціального аудиту

Встановлено, що глобальна місія соціального аудиту полягає у формуванні комунікаційного середовища, у якому відбувається інформаційна взаємодія між системою обліку суб'єктів господарювання та стейкхолдерами, зацікавленими в отриманні соціально орієнтованої інформації. Соціальний аудит базується на використанні методики інших видів аудиту, а також, специфічних методів пізнання соціально-економічних процесів, що дає змогу ідентифікувати його як окреме економічне поняття. За результатами дослідження визначено двоякий зміст соціального аудиту: у широкому сенсі – це моніторинг соціальних взаємовідносин на різних рівнях соціально-економічних систем, у вузькому – оцінка господарської діяльності підприємства на предмет дотримання принципів соціальної відповідальності. В процесі побудови структурно-логічної схеми базових елементів соціального аудиту окреслено сукупність соціально-економічних відносин підприємства із зацікавленими у його діяльності сторонами. До розробленої авторської концепції соціального аудиту (рис. 2) включено комплекс питань, що забезпечує цілісне представлення системи його методології, організації, формування функцій, принципів та джерел.

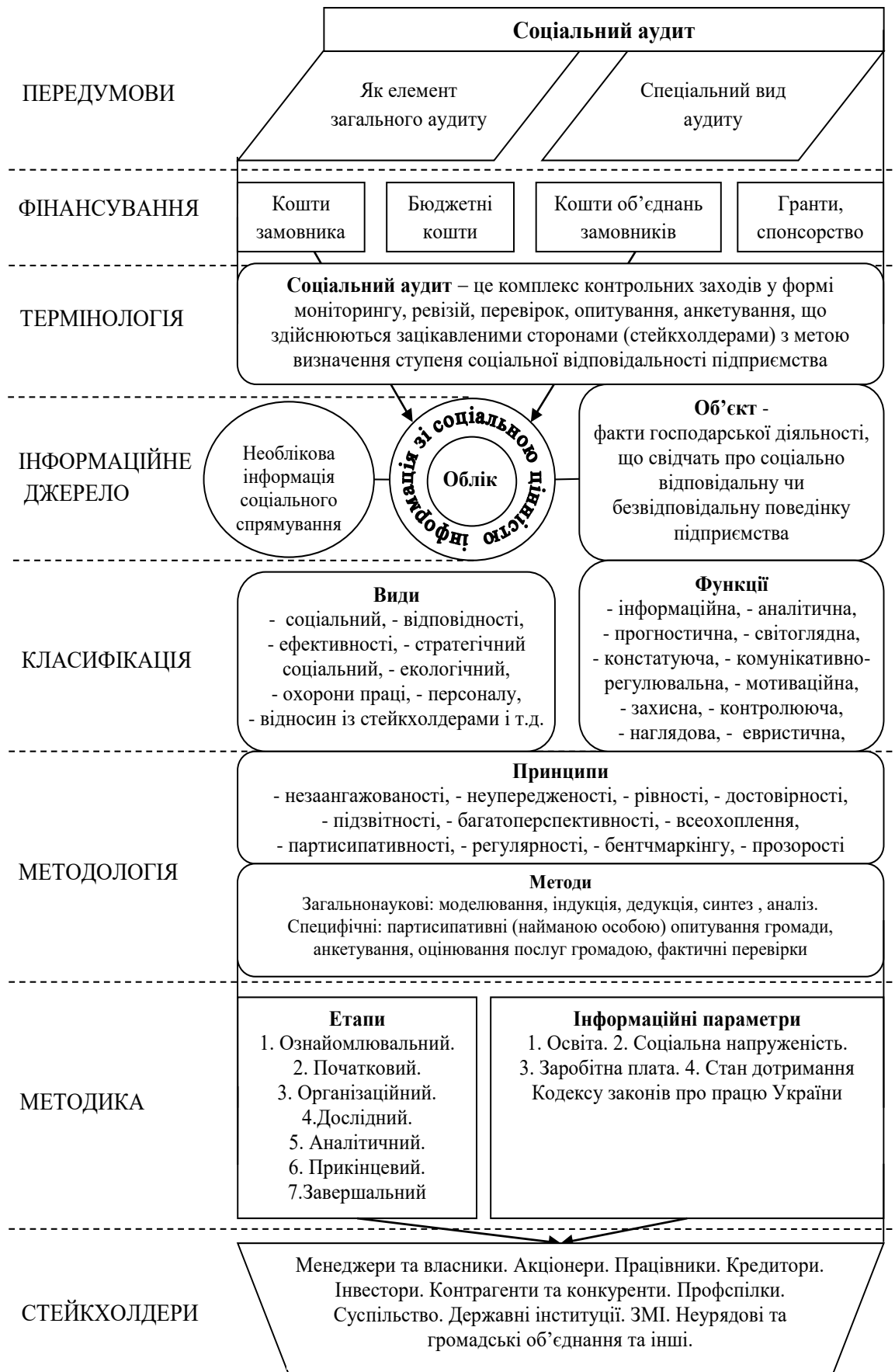

Рис. 2. Глобальна концепція соціального аудиту

Доведено, що теоретичне осмислення соціального аудиту відбувається, як правило, на перетині теорій соціального контролю, концепцій соціальної відповідальності бізнесу та теорії зацікавлених сторін.

В процесі аналізу ринку аудиторських послуг в Україні, визначено істотну диференціацію кількості суб'єктів аудиторської діяльності та вартості наданих ними послуг. Зокрема, спостерігається тенденція до зменшення кількості суб'єктів аудиторської діяльності, і, водночас, суттєве зростання вартості аудиторських послуг. Вплив регіонального чинника зумовив найвищу концентрацію ринку аудиторських послуг у м. Києві та Київській області.

Слід також вказати на структурні зміни в переліку послуг, які надаються аудиторами. Загалом це пов'язано зі змінами законодавчого регулювання в частині надання права на проведення обов'язкового аудиту фінансової звітності, а особливо, обов'язкового аудиту фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес. Для сучасних тенденцій розвитку аудиту спостерігається диверсифікація аудиторських послуг з поступовим зростанням їх обсягів та вартості та скороченням кількості аудиторських фірм.

Разом з тим, протягом аналізованого періоду намітилася стійка тенденція до збільшення доходу суб'єктів аудиторської діяльності, незважаючи на постійне зменшення їх кількості. Якщо в Україні за 2018 рік надано аудиторських послуг на загальну суму 2438,1 млн. грн., то у 2019 році на суму 2870,9 млн. грн. Упродовж 2014–2020 років з урахуванням зменшення кількості суб'єктів аудиторської діяльності зріс щорічний середній дохід на одного суб'єкта аудиторської діяльності. Всього в Україні налічується 893 суб'єкти аудиту, з них найбільше аудиторських фірм знаходиться у м. Київ – 429 або 48%, а також у Харківській (65 або 7,28%), Львівській (46 або 5,15%), Одеській (48 або 5,38%) та Дніпропетровській (45 або 5,04%) областях України.

У розділі 2 **«Міжнародна та вітчизняна практика аудиту та його соціальні аспекти у підприємствах»** досліджено міжнародну та вітчизняну практику аудиту, визначено його нормативне регулювання та порядок здійснення державного контролю.

У практиці аудиту ЄС успішно застосовується кілька моделей регулювання аудиту: державне регулювання, саморегулювання професії та змішана форма. Державну модель регулювання незалежного аудиту запроваджено в Нідерландах, Італії, Франції, Німеччині, Австрії, Іспанії, Польщі. Там аудиторська діяльність регулюється державним органом, як елементом фінансової інституції, який контролює роботу ринку цінних паперів. Ця інституція здійснює допуск до професії, веде реєстр суб'єктів аудиту, забезпечує незалежний контроль якості та контроль (суспільний нагляд) за аудиторською діяльністю. До компетенції професійних організацій належить професійне навчання аудиторів, підвищення їх кваліфікації, опрацювання рекомендацій щодо застосування професійних стандартів. Недержавна модель діє у Великій Британії. На основі узагальнення зарубіжних практик зроблено висновок про доцільність застосування в Україні змішаного варіанту, за якого державою регулюються загальні положення аудиту, а професійними організаціями – питання методології та методики проведення аудиту, зокрема й соціального.

Відзначено активність країн ЄС й усього світу у питаннях посилення нагляду за професією аудитора через удосконалення чинних систем внутрішнього контролю, підвищення довіри до професії аудитора, позитивної оцінки аудиторської діяльності світовою спільнотою.

На даний час у вітчизняному економічному просторі актуалізується значення державного фінансового контролю, який є ключовим компонентом фінансового контролю за управлінням державними (місцевими) ресурсами та їх використанням на виконання соціальних програм (рис. 3).

Рис. 3. Контрольні дії органу державного фінансового контролю в Україні

Встановлено, що система контролю в Україні продовжує розвиватися інтенсивним методом, тобто шляхом формування нових органів державного контролю. Різні характеристики організації державного фінансового контролю доводять необхідність удосконалення вже існуючої системи. При цьому якість управлінських дій не забезпечує високої результативності контролю, а технічна та наукова база його здійснення не встигає за потребами суспільства і не відповідає сучасним вимогам. Якщо контроль здійснюють органи Держаудитслужби, уповноважені Кабінетом Міністрів України, то у цьому сенсі йдеться про урядовий контроль. Відповідно, є державний зовнішній фінансовий контроль (аудит), який здійснює Рахункова палата України, що має ознаки парламентського контролю. Державний внутрішній фінансовий контроль, зокрема внутрішній контроль та

внутрішній аудит, відноситься до компетенції розпорядників бюджетних коштів та підрозділів внутрішнього аудиту бюджетної установи.

Така побудова та класифікація вітчизняної системи фінансового контролю забезпечує створення надійної платформи для її ефективного розвитку, зокрема формування правового поля, унормування понятійного апарату, уніфікацію чітких і прозорих правил діяльності органів контролю, удосконалення механізму співпраці та обміну інформацією між ними, ідентифікацію статусу і місії кожного з них. Це сприятиме максимальному наближенню української аудиторської практики до міжнародних стандартів аудиторської діяльності, кращої практики ЄС і врешті забезпеченню досягненню основної мети – здійснення ефективного контролю за управлінням та використанням державних (місцевих) ресурсів. Наведена характеристика результативності державного фінансового контролю не носить офіційного характеру. Питання результативності державного фінансового контролю потребує подальших спеціальних досліджень.

В процесі дослідження доведено суттєвий вплив трансформацій, що відбуваються в сфері контрольної діяльності на ефективність державного фінансового контролю. Такі трансформації стосовно державного фінансового контролю підсилюють його значення як інструмента регулювання економічних процесів, як умови підвищення ефективності використання державних коштів, зокрема й на соціальні програми.

У розділі 3 **«Соціальний аудит як засіб ефективного менеджменту підприємства»** визначено параметри соціального аудиту, етапи його проведення та на цій основі обґрунтовано напрями подальшого розвитку, узагальнено перелік принципів соціального аудиту з урахуванням специфічних способів його здійснення, виявлено групи зацікавлених сторін, найважливіших стейкхолдерів щодо соціального аудиту з метою найбільш повного задоволення їх інтересів, удосконалено інструментарій соціального аудиту.

Досліджено основні принципи соціального аудиту та інструментарій його здійснення, використання якого дає змогу зацікавленим особам виявляти додаткові ресурси для покращення соціальної політики, підвищення рівня її ефективності, формування інформаційної бази даних як основи аудиторського дослідження та складання аудиторської звітності (табл. 1).

Запропоновано підсумкові індикатори за результатами аудиту соціальної відповідальності бізнесу звести у п'ять груп: 1) індикатори оцінки діяльності керівництва персоналом; 2) індикатори оцінки персоналом елементів корпоративної інформаційної політики; 3) індикатори оцінки персоналом існуючої системи організації та оплати праці, системи соціальних гарантій; 4) індикатори оцінки персоналом кадрової ситуації на підприємстві; 5) індикатори гендерної рівності. Це надасть стейкхолдерам можливість виявляти додаткові ресурси підвищення ефективності соціальної політики.

На практиці кожна компанія, яка залучає до співпраці стейкхолдерів, як правило, розробляє свої показники ефективності. Водночас позитивні відгуки отримав метод AA1000, яким визначаються правила та основні принципи роботи із стейкхолдерами.

Інструменти соціального аудиту

Інструмент	Призначення
<i>1. Підготовчі заходи</i>	
Форма самооцінки	Оцінка наявних документів та діяльності організації, включаючи інформацію про основні цінності та цілі, що забезпечує вихідні дані для соціально орієнтованого обліку
Форма для профілювання основних цінностей, цілей, поточної практики та структури	Визначення основних цінностей, цілей та практики соціально відповідальних осіб, на яких може бути покладена відповідальність за здійснення соціального аудиту
Аналіз гендерної складової	Забезпечення рівної участі як чоловіків, так і жінок у прийнятті рішень та реалізації гендерних стратегій та дій
Бюджетування соціального аудиту	Визначення обсягів фінансових ресурсів забезпечення інформаційного планування та впровадження соціального аудиту
<i>II. Встановлення меж соціального аудиту та переліку стейкхолдерів</i>	
Контрольний перелік соціальних цілей та питань	Включення та перелік всіх соціальних цілей, згаданих у проєктних / програмних документах
Ідентифікація стейкхолдерів	Виявлення та залучення різних зацікавлених сторін
Консультації із зацікавленими сторонами	Отримання інформації щодо соціальних цілей, сприйнятих різними зацікавленими сторонами, та досягнення консенсусу щодо напрямів, показників та плану соціального аудиту
Угода зацікавлених сторін	Формалізація угод між зацікавленими сторонами та конкретизація їхніх зобов'язань
<i>III. Організація ведення соціального обліку</i>	
Контрольний список показників	Наведення переліку всіх показників ефективності та встановлення пріоритетів
Контрольний список існуючих записів та додаткової інформації, що збирається	Ідентифікація існуючих записів за різними показниками та додаткових даних, а також для узгодження їх з типами інструментів збору даних, які слід використовувати
Додаткові консультації із зацікавленими сторонами	Досягнення консенсусу щодо переліку показників, достатності даних та інструментів, які слід використовувати для отримання додаткової інформації
Формати ведення документування	Систематичний збір інформації щодо показників, які визначені для соціального обліку
План дій щодо збору даних	Встановлення відповідальності, забезпечення спроможності, можливостей та достатності ресурсів для ведення обліку
Моніторинг впровадження	Забезпечення дотримання найвищих стандартів соціально орієнтованого обліку
<i>IV. Підготовка та використання соціальних рахунків</i>	
Узагальнення інформації на рахунках соціального спрямування	Систематична фіксація всіх показників діяльності для складання соціально орієнтованого балансу
Підготовка балансу	Складання соціального балансу, що чітко показує ефективність програм та соціальних виплат
<i>V. Соціальний аудит та його оприлюднення</i>	
Перегляд соціальними аудиторами	Систематична перевірка зовнішнім аудитором способу здійснення соціально орієнтованого обліку, інтерпретація соціальних рахунків та балансу
Звіт про соціальний аудит. Підготовка остаточного звіту та його подання стейкхолдерам	Підготовка документу, який демонструє виконання програм, показників соціальної ефективності та пропозицій щодо її підвищення. Оприлюднення звіту у засобах масової інформації

Для встановлення рівня впливу стейкхолдерів на діяльність підприємства відповідно до рівня їх інтересу запропоновано використовувати розроблену матрицю взаємодії (табл. 2).

Таблиця 2

Матриця взаємодії стейкхолдерів соціального аудиту з підприємством

Рівень взаємодії		Рівень інтересу стейкхолдерів	
Рівень впливу стейкхолдерів	Рівень	НИЗЬКИЙ	ВИСОКИЙ
	НИЗЬКИЙ	Група 1 Страхові компанії	Група 2 Співробітники; суспільство; блогери; журналісти, конкуренти
	ВИСОКИЙ	Група 3 Неурядові організації	Група 4 Урядові організації; споживачі; постачальники

Серед зацікавлених осіб в об'єктивній та своєчасній аудиторській інформації виокремлено такі їх групи:

група 1: залучення стейкхолдерів цієї групи не потребує жодних зусиль зі сторони підприємства через відсутність будь-яких загроз з їх боку та конкретної зацікавленості у прибутковій діяльності. До цієї групи відносяться страхувальники, оскільки, їхньою метою є отримання прибутку за рахунок страхування активів підприємства, що не пов'язано з результативністю його діяльності;

група 2: суб'єкти цієї групи мають високу зацікавленість у ефективній діяльності підприємства, водночас, вони не володіють владними інструментами, відтак, потребують широко обсягу достовірної інформації щодо виконання соціальних програм. До цієї групи відносяться співробітники, профспілки та суспільство загалом;

група 3: суб'єкти групи (неурядові організації) мають низький інтерес до подій, пов'язаних з діяльністю підприємства. З огляду на це, підприємство не зацікавлене у розширенні співпраці з ними;

група 4: інтереси представників цієї групи, як правило, задовольняються в першу чергу. Вони мають владні повноваження впливу на підприємства. Передусім, це стосується державних органів, які контролюють сплату податків, що впливає на прибутковість, платоспроможність, фінансову стабільність, дотримання соціальних стандартів. Сюди також відносяться клієнти та споживачі, які зацікавлені в ефективному функціонуванні підприємства-постачальника продукції, товарів, послуг.

З урахуванням виокремлених груп стейкхолдерів сформовано перелік основних принципів соціального аудиту, яких мають дотримуватися всі суб'єкти бізнесу, незалежно від обраних ними методів та підходів до проведення соціального аудиту. До них віднесено такі принципи: незаангажованості, неупередженості, рівності, достовірності, підзвітності, багатоперспективності, всеохоплення, регулярності, партисипативності (партнерства), бенчмаркінгу, прозорості, що сприятиме забезпеченню стейкхолдерів необхідною та достовірною інформацією.

У розділі 4 «Інформаційне забезпечення потреб соціального аудиту» проаналізовано соціальну складову в обліку, аналізі та її використання в аудиті, надано загальну оцінку повноти інформаційного забезпечення соціального аудиту.

На основі проведеного дослідження наукових джерел з позицій системного підходу уточнено сферу інформаційного забезпечення соціального аудиту в трьох аспектах: як сукупності даних і знань, отриманих із внутрішніх та зовнішніх джерел надходження з використанням взаємопов'язаних методів і заходів, систематизованих, збережених і призначених для задоволення інформаційних потреб користувачів; як системи технічних засобів та програмного забезпечення, інформаційних технологій, методичних інструктивних матеріалів, систем класифікації і кодування, взаємодія яких реалізується через єдину технологію ефективного перетворення (збір, реєстрація, передача, зберігання, опрацювання і представлення) інформації відповідно до потреб управління; як складової інформаційної системи управління підприємством (рис. 4).

Рис. 4. Концептуальна модель інформаційного забезпечення соціального аудиту

На рис. 5 наведено удосконалений порядок формування інформаційного забезпечення соціального аудиту у розрізі рівнів управління: перший – глобальний рівень; другий – макрорівень; третій – мезорівень; четвертий – мікрорівень, що включає стратегічний, тактичний та оперативний підрівні.

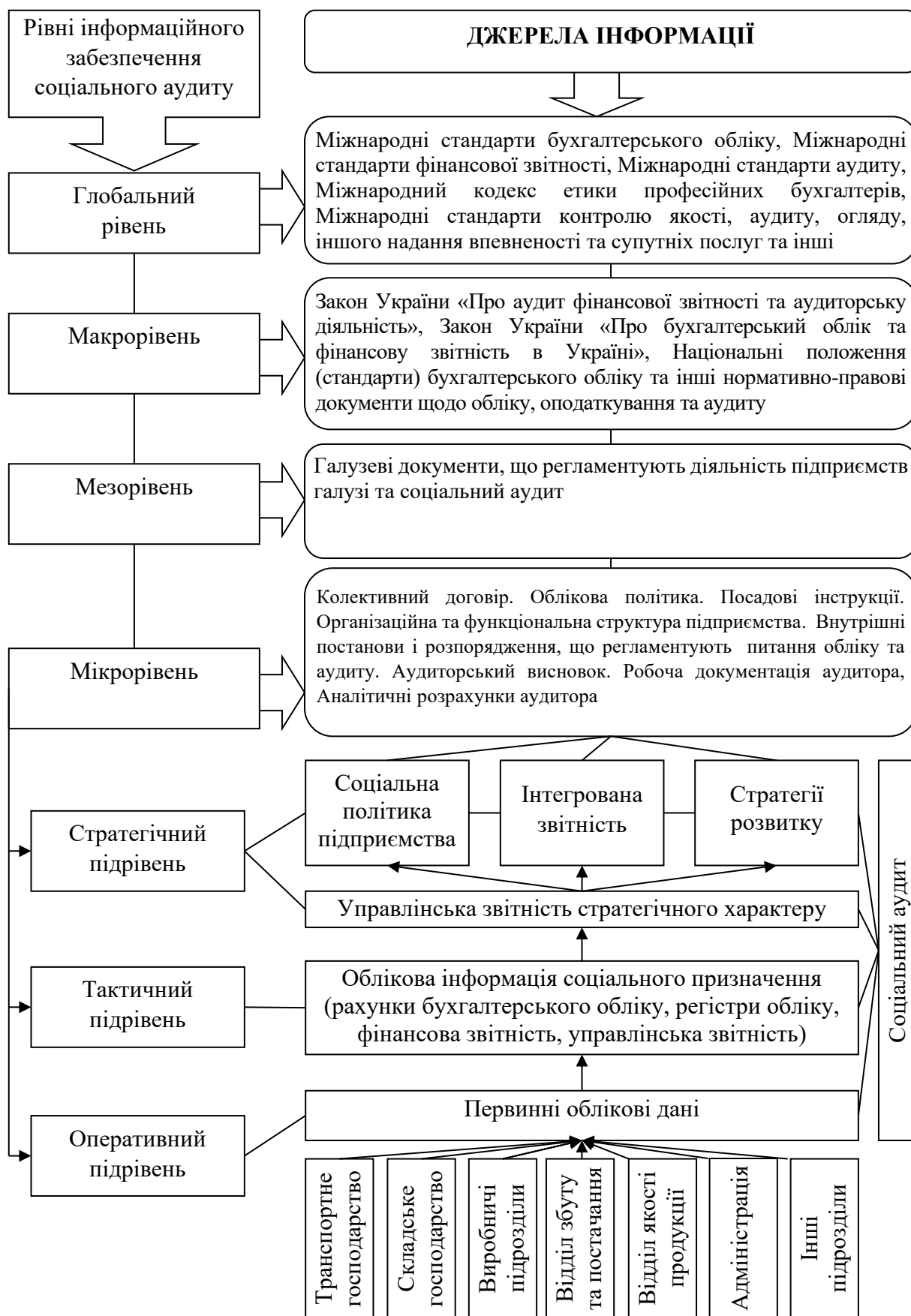

Рис. 5. Рівні інформаційного забезпечення соціального аудиту

Доведено існування взаємозв'язку між поняттями «корпоративна стійкість» та «соціальний аудит», зважаючи на обов'язковість діалогу організації із зацікавленими сторонами у процесі здійснення соціального аудиту. Процес соціального аудиту включає низку відокремлених (але взаємопов'язаних) етапів, починаючи з діалогу із зацікавленими сторонами, метою якого є узгодження складових процесу та методики здійснення соціального аудиту між зацікавленими сторонами та організацією (рис. 6).

Рис. 6. Взаємозв'язок корпоративної стійкості та процесу здійснення соціального аудиту

Загальний процес соціального аудиту представлено у розрізі таких ключових етапів: аналіз організаційної політики та стратегії; визначення меж аудиту; окреслення його цілей; узагальнення потреб стейкхолдерів; обрання показників ефективності, проектування процесу соціального аудиту на основі запитів стейкхолдерів та результатів консультування з ними; внутрішній аудит та дослідження документообігу; підготовка зовнішнього звіту на основі облікових даних; оприлюднення звітності; подальша співпраця із зацікавленими сторонами. Доведено, що взаємодія між державою, бізнесом та громадськістю є запорукою цілісного та ефективного розвитку демократичного громадянського суспільства, інструментом якого виступає соціальний аудит.

За результатами дослідження загальнонаукових принципів та застосовуваних принципів інформаційного забезпечення виділено такі принципи інформаційного забезпечення соціального аудиту: системності; достатності інформації; розвитку (відкритості); стандартизації та уніфікації; ефективності; безпеки даних; надійності; продуктивності; пристосування. Даний перелік принципів інформаційного забезпечення соціального аудиту сприятиме підвищенню оперативності, адекватності та ефективності прийняття рішень, як при оперативному, так і стратегічному управлінні підприємством.

Враховуючи думки науковців та певні недоліки у визначенні дефініції «інформаційне забезпечення соціального аудиту», запропоновано її тлумачення як взаємопов'язаної сукупності аудиторської інформації, створюваної відповідно до потреб суб'єктів соціального аудиту, а також технологій, засобів та заходів, спрямованих на ефективне функціонування системи соціального аудиту на підприємстві.

На основі трактування сутності облікових дефініцій та функцій соціального обліку, запропоновано соціально орієнтований облік визначати з позиції формування та надання стейкхолдерам інформації про соціальну складову, соціальний аспект діяльності підприємства, відповідно до положень корпоративної соціальної відповідальності.

У розділі 5 «**Організація оцінки ефективності діяльності підприємства за окремими елементами системи соціального аудиту**» досліджено соціальний аспект діяльності підприємств харчової галузі, здійснено аналіз потенційних соціальних загроз їх діяльності.

Суттєву увагу приділено узагальненню підходів та напрямів виявлення можливих загроз фінансовій безпеці підприємств (як зовнішніх, так й внутрішніх), оцінці факторів покращення платоспроможності підприємств, проведення контрольних заходів з метою виявлення способів уникнення їх збитковості, скорочення обсягів діяльності, перетоку капіталу до «тіньового» сектору економіки, зниження негативних наслідків впливу пандемії коронавірусу на економічну та соціальну активність суб'єктів господарювання і держави загалом.

Зазначені питання розглянуто в контексті необхідності посилення соціальної відповідальності діяльності та відображення її результатів у нефінансовій звітності.

На основі вивчення міжнародних стандартів із соціальної відповідальності

встановлено, що на даному етапі розвитку соціально відповідальної діяльності підприємствам України в процесі складання нефінансового звіту доцільно орієнтуватися на норми міжнародного стандарту GRI. Підготовку звіту рекомендовано здійснювати безпосередньо членами робочої групи підприємства із залученням зовнішніх експертів – представників стейкхолдерів. Показники звіту характеризуватимуть результативність діяльності у розрізі її складових: економічної, екологічної, соціальної і мають бути оприлюднені на сайті підприємства чи у ЗМІ.

Для подальшої актуалізації соціально-відповідальної діяльності визначено зв'язок рівня доходу та соціальних виплат підприємств харчової промисловості. Будь-який економічний результат діяльності підприємства залежить від чинників, що здійснюють на нього прямий чи опосередкований вплив. Його формування може відбуватись під дією зовнішнього і внутрішнього, ринкового та неринкового середовища, що залежить від меж безпосереднього результату такого показника. Щодо доходу підприємства, то він також залежить від цілої низки мотиваційних факторів: рівень оплати праці, справедливе відшкодування працівнику за виконану роботу, періодичність виплати, податкове навантаження тощо. Крім зазначених чинників, на результативність діяльності підприємства значний вплив має рівень соціальних виплат, який здійснює підприємство. Проте важко визначити, який чинник впливає на заробітну плату більшою мірою, та як вона може від цього змінитись. Для такого аналізу використано програми Microsoft Excel 2010 та Stata 11.1, що дозволило скласти кореляційно-регресійну модель залежності та впливу рівня соціальних виплат на дохід підприємства.

Для аналізу взято рівень доходу 11 підприємств України, що спеціалізуються на виробництві безалкогольних напоїв та обсяг соціальних виплат, що здійснили підприємства у 2020 році. Факторною ознакою є X_0 – обсяг соціальних виплат у тис. грн. результативною змінною є дохід підприємства, який позначено Y .

На основі практичних даних з використанням програмного продукту Microsoft Excel і безпосередньо одного з його сервісів «Аналіз даних» розраховано лінійну факторну модель залежності доходу підприємства від обсягів соціальних виплат (формула 1):

$$Y = a_0 + a_1X, \quad (1)$$

$$Y = -1866871,3 + 12564,3 X$$

На рис. 7 графічно відображено залежність між досліджуваними показниками.

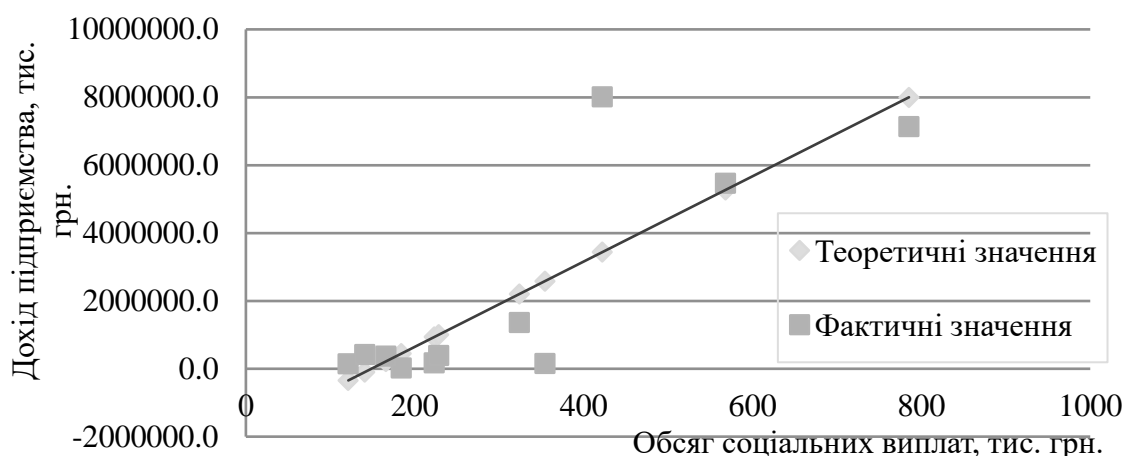

Рис. 7. Залежність доходу підприємства від обсягу соціальних виплат

Наведена модель є детермінантною, а, відтак у ній не враховано вплив сезонних коливань та інших випадкових факторів на розраховувану залежність. Загалом, на основі рисунку зроблено висновок: із зростанням рівня соціальних виплат зростатиме дохід підприємств-виробників харчової (безалкогольної) продукції. Проте, такий зв'язок характерний тільки для підприємств з великим обсягом реалізації продукції. Для малих підприємств він не є доречним, оскільки надмірне витрачання коштів на соціальні виплати (у т.ч. на мотиваційні заохочення персоналу) може призвести до збитків.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-прикладної проблеми щодо вдосконалення методології, організації та інформаційного забезпечення соціального аудиту з метою посилення контролю за соціальною спрямованістю діяльності суб'єктів господарювання. За результатами дослідження сформульовано такі висновки:

1. Соціальний аудит, як комплекс контрольних заходів у формі моніторингу, ревізій, перевірок, опитування, анкетування, здійснюється зацікавленими сторонами (стейкхолдерами) з метою визначення ступеня соціальної відповідальності підприємства. На практиці нерідко оперують поняттям «соціально орієнтований аудит». Це дещо вужча сфера аудиту, оскільки йдеться тільки про посилення соціальної спрямованості традиційного економічного аудиту діяльності підприємств. Соціальний аудит спрямований на забезпечення соціальних служб підприємства, органів влади, професійних об'єднань об'єктивною інформацією соціального характеру, отриманою за результатами обстеження реального стану справ на підприємстві.

2. Питання соціального аудиту тісно пов'язані із державним фінансовим контролем, на сферу якого суттєво впливають трансформаційні зміни у контрольній діяльності. Ці зміни передусім стосуються структури державного фінансового контролю, що певною мірою змінює його сутнісні характеристики. Механізм сучасного державного контролю логічно розглядати як інструментарій регулювання економічних процесів для прийняття обґрунтованих управлінських

рішень, спрямованих на підвищення ефективності використання державних коштів на суспільні потреби, зокрема й на соціальні.

3. Розроблена концепція соціального аудиту представляє цілісну систему його складових, починаючи з встановлення передумов його проведення і до формування відповідного інформаційного забезпечення зацікавлених сторін (стейкхолдерів). Визначено об'єкти і послідовність його здійснення, види та функції, методологічний та методичний інструментарій. Також у концепції окреслено комплекс фінансових питань щодо проведення соціального аудиту. Це забезпечує системність підходів до теоретичних, методичних, організаційних та практичних аспектів соціального аудиту.

4. Проведений аналіз ринку аудиторських послуг в Україні демонструє істотну диференціацію кількості суб'єктів аудиторської діяльності та вартості наданих ними послуг. Зокрема, нині має місце тенденція до зменшення кількості суб'єктів аудиторської діяльності на фоні суттєвого зростання вартості аудиторських послуг. Також слід вказати на відчутний вплив регіонального чинника, що призвело до його найвищої концентрації на ринку аудиторських послуг у м. Києві та Київській області. Важливим аргументом на користь розвитку аудиторської діяльності є зміна законодавчого регулювання в частині надання права на проведення обов'язкового аудиту фінансової звітності, особливо обов'язкового аудиту фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес. Це вплинуло на розширення переліку аудиторських послуг, передусім щодо вирішення питань соціального спрямування.

5. Як свідчить практика, у країнах ЄС широкого поширення набуло кілька моделей регулювання аудиту: державне регулювання, саморегулювання професії та змішана форма. Державна модель регулювання незалежного аудиту запроваджена в Нідерландах, Італії, Франції, Німеччині, Австрії, Іспанії, Польщі і здійснюється державним органом, який як фінансовий інститут, контролює роботу ринку цінних паперів. Ця державна інституція виконує функції допуску до професії, веде реєстр суб'єктів аудиту, забезпечує незалежний контроль якості та контроль (суспільний нагляд) за аудиторською діяльністю. До компетенції професійних організацій належить професійне навчання аудиторів, безперервне підвищення їх кваліфікації, підготовка рекомендацій щодо застосування професійних стандартів. Недержавна модель функціонує у Великій Британії. Питаннями допуску до професії, регулюванням аудиту займаються недержавні професійні організації з чітким розподілом компетенцій та відповідальності. Такі суспільні аудиторські об'єднання орієнтовані, як правило, на потреби інвесторів, акціонерів, кредиторів та інших суб'єктів господарювання. За змішаної моделі організації та регулювання аудиторської діяльності, що діє у Словаччині, Чехії, Хорватії, Болгарії, Угорщині, функції допуску до професії, сертифікація аудиторів, ведення реєстрів аудиторів та аудиторських фірм, а також контролю якості покладається переважно на громадську професійну організацію. На основі узагальнення зарубіжної практики зроблено висновок про доцільність запровадження в Україні такої змішаної моделі аудиту, за якої питання регулювання та контролю соціальної сторони проведення аудиту мають

покладатися на державу. Відповідно професійним органам відводяться функції методичного забезпечення аудиту, зокрема й соціального.

6. Протягом останнього часу як в Україні, так і в країнах ЄС намітилася тенденція обмеження цивільної відповідальності аудиторів, які проводять обов'язковий аудит суб'єктів суспільного інтересу. Це свідчить, що регулювання аудиторської діяльності, з одного боку, відповідає загальносвітовим тенденціям у частині стандартизації, встановлення підвищених вимог до незалежності, запровадження систем контролю якості діяльності аудиторів та аудиторських фірм, а з іншого – стимулюється конкуренція на ринку аудиторських послуг великих компаній через обмеження відповідальності аудиторів. Такий підхід не завжди сприяє підвищенню якості аудиторських послуг, і, відповідно, надання інвесторам, власникам і контролюючим органам достовірної інформації про результати діяльності та виконання соціальних функцій підприємствами, що заважає поліпшенню інвестиційного клімату в Україні.

7. Серед основних класифікаційних характеристик соціального аудиту уведено ознаку його функціонального призначення, за якою відповідно до визначених завдань слід виокремлювати соціальний аудит відповідності, ефективності, стратегічний соціальний аудит. За додатковою ознакою змістового наповнення необхідно виокремлювати екологічний аудит, аудит охорони праці на підприємстві, аудит персоналу, аудит відносин із зацікавленими сторонами. Серед основних функцій соціального аудиту, крім таких традиційних, як інформаційна, констатуюча, аналітична, прогностична, світоглядна, евристична, слід виділяти комунікативно-регульовальну, захисну, контролюючу, мотиваційну, управлінську та наглядову функцію.

8. Вибір стейхолдерів, що найбільше зацікавлені у соціально-орієнтованому аудиті, та визначення їхніх інформаційних потреб доцільно проводити з використанням теорії зацікавлених сторін. Поєднання завдань соціального аудиту із запитами стейкхолдерів з урахуванням теорії зацікавлених сторін має забезпечити такі переваги: збільшення рівня довіри до надавача послуг; зростання медійної популярності та ймовірності залучення додаткових ресурсів та грантів; підвищення мотивації співробітників аудиторських служб у виконанні поставлених завдань.

9. Сучасний розвиток соціального аудиту обумовлений двома групами факторів. Перша група визначає умови використання соціального аудиту з метою отримання економічної вигоди. За цих умов соціальний аудит використовується як інструмент, що допомагає менеджерам краще розуміти і прогнозувати потреби стейкхолдерів, як технологія контролю стратегічних цілей соціального спрямування. Друга група чинників пов'язана із суспільним тиском на корпорації. Зацікавленість у підвищенні прозорості діяльності корпорації, відкритості інформації в частині задоволення потреб громадян, виконання взятих зобов'язань соціального характеру з часом тільки посилюватиметься.

10. У рамках чітко відпрацьованих методик обліку виникають його нові модифікації економічної інформації, зокрема в теорії і практиці виокремлюють креативний облік, соціальний облік, облік людських ресурсів, що зумовлює появу нових форматів звітності, у тому числі й соціальної. Найбільше наукових дискусій

пов'язано із креативним обліком, передусім через те, що застосування будь-якого методу креативного обліку є загалом тимчасовим заходом вирішення конкретного завдання. Також креативність в обліку актуалізує пов'язане з ним питання професійної етики бухгалтера, що загалом сприймається неоднозначно. З огляду на це, виокремлювати креативний облік як окремий вид обліку поки що не на часі. Низка невирішених питань стосується й представлення соціального обліку як окремого виду обліку. Слід ураховувати у контексті виокремлення креативного і соціального обліку той факт, що сучасна система обліку базується на відпрацьованих на практиці чітких принципах, з дотриманням яких формується облікова інформація. Це означає, що на запит широкого кола стейкхолдерів, бухгалтерський облік набув рис і креативності, і соціальної орієнтації, що є важливою умовою соціального спрямування бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки.

11. Розроблена концепція соціального аудиту уможлиблює цілісне представлення методології, організації соціального аудиту з урахуванням його спеціальних методів, функцій, принципів та джерел, що забезпечує системність у теоретичному розумінні, його значення у господарському процесі, послідовність у вирішенні проблем, що виникають.

12. В процесі здійснення соціального аудиту доцільно виокремити такі етапи: етап ознайомлення з діяльністю суб'єкта – визначення доцільності застосування тих чи інших процедур при дослідженні господарських операцій соціального характеру; початковий етап – складання програми аудиту та визначення виконавців; організаційний етап – узгодження завдань між виконавцем та замовником; дослідницький етап – збір необхідної інформації соціальної спрямованості; аналітичний етап – аналіз показників стану соціально-трудова відносин та їх відповідність визначеним нормам і стандартам; прикінцевий етап – складання звітної документації аудитора; завершальний етап – обговоренням виконавцем та замовником результатів аудиту щодо соціальної відповідальності об'єкта. Відповідно до етапів, обґрунтовано доречність використання конкретних інструментів соціального аудиту.

13. Проведені дослідження особливостей здійснення та тенденцій розвитку аудиту в Україні вказують на наявні суперечності та недоліки в аудиторській діяльності. Передусім потребують уточнення окремі моменти процесу регулювання ринку аудиторської діяльності в Україні задля уникнення проблем в частині підтвердження якості і достовірності фінансових та соціальних показників звітності. Застосування елементів SWOT-аналізу для оцінки якості та ефективності аудиту дасть змогу визначити сильні та слабкі сторони, а також можливості і загрози та на цій основі здійснювати раціональний вибір напрямів і способів проведення соціального аудиту.

14. На якість соціального аудиту суттєво впливають способи та форми його проведення, активність залучення до процесу владних структур, широкого кола стейкхолдерів. Відповідно до обраної комбінації складових аудиту визначається перелік принципів з обов'язковістю їх дотримання всіма учасниками аудиторського процесу. За будь-яких варіантів соціального аудиту має базуватися

на принципах незаангажованості, рівних умов, достовірності, підзвітності, багатоперспективності, всеохоплення, регулярності, партисипативності, бентчмаркінгу, прозорості та неупередженості.

15.3 позиції системного підходу поняття інформаційне забезпечення соціального аудиту слід розглядати у трьох аспектах: як сукупність даних і знань, отриманих із внутрішніх та зовнішніх джерел надходження, систематизованих, збережених і призначених для задоволення інформаційних потреб користувачів; як система технічних засобів та програмного забезпечення, інформаційних технологій, методичних інструктивних матеріалів, способів класифікації та кодування, в процесі взаємодії яких реалізується єдина технологія ефективного перетворення (збір, реєстрація, передача, зберігання, опрацювання і представлення) інформації відповідно до потреб управління; як складова інформаційної системи управління підприємством.

16. Для удосконалення порядку формування інформаційного забезпечення соціального аудиту проаналізовано інформаційні запити на різних рівнях управління: глобальному; макрорівні; мезорівні; мікрорівні, який включає стратегічний, тактичний та оперативний підрівні. Розроблена на цій основі концептуальна модель інформаційного забезпечення соціального аудиту, з описом його завдань, функцій, складових і порядку формування інформаційної бази, забезпечує отримання повної і достовірної інформації, необхідної для прийняття відповідних управлінських рішень соціального спрямування.

17. Підприємствам України на сучасному етапі розвитку соціально відповідальної діяльності доцільно нормативно врегулювати складання нефінансового звіту з питань соціальної відповідальності. Підготовку звіту необхідно здійснювати безпосередньо членами робочої групи підприємства із залученням зовнішніх експертів – представників стейкхолдерів, з використанням положень міжнародного стандарту GRI. Показники, представлені у звіті, характеризують діяльність у розрізі трьох складових: економічної, екологічної та соціальної діяльності підприємства з обов'язковим їх оприлюдненням на сайті підприємства чи у засобах масової інформації.

18. Узагальнені практичні питання виявлення під час аудиту можливих загроз фінансовій безпеці підприємств (як зовнішніх, так й внутрішніх) підвищать ефективність здійснення базових процедур соціального аудиту. Суттєву увагу приділено оцінці якості контрольних заходів, повноті врахування факторів підвищення платоспроможності підприємств, уникнення збитковості, звуження обсягів їх офіційної діяльності і перетоку капіталу до «тіньового» сектору економіки. Окремо досліджено фактори зниження негативних наслідків впливу пандемії коронавірусу на економічну та соціальну активність суб'єктів господарювання і держави.

19. Серед інструментів соціального аудиту необхідно виділити такі індикатори: оцінки персоналом авторитету керівництва; оцінки персоналом результативності корпоративної інформаційної політики; оцінки персоналом чинної системи організації та оплати праці, системи соціальних гарантій; оцінки персоналом кадрової ситуації на підприємстві; оцінки гендерної політики. Їх врахування в процесі соціального аудиту надасть можливість стейкхолдерам

виявляти додаткові ресурси підвищення ефективності соціальної політики та слугуватиме важливою передумовою проведення перевірки, формування необхідного обсягу даних і врешті вироблення рекомендацій для підвищення ефективності соціального аудиту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Сисоєва І. М. Стейкхолдери соціального аудиту. *Стан і перспективи розвитку бухгалтерського і управлінського обліку в умовах глобалізації*: монографія [за наук. ред. д. е. н., проф. З.-М. В. Задорожного]. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка», 2020. С. 270–285 (1,0 д. а.).

2. Сисоєва І., Балазюк О., Пілявець В. Нормативне регулювання внутрішнього контролю: українська та міжнародна практика. *Фінансова підзвітність суб'єктів господарювання у розвитку громадянського суспільства*: монографія / Віктор Мошинський, Наталія Позняковська, Олеся Міклуха, Олена Дорошенко та ін. Рівне: НУВГП, 2021. С. 193–206 (особистий внесок автора: проаналізовано особливості нормативного регулювання внутрішнього контролю) (1,0/0,8 д. а.).

3. Sysoieva I., Balaziuk O., Pylypenko L. Modelling of enterprise's accounting policy: theoretical aspect. *Baltic journal of economic studies*. Latvia, 2019. Vol. 5, no. 1. P. 188–193. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-1-188-193> (особистий внесок автора: досліджено особливості теоретичного моделювання облікової системи) (0,6/0,2 д. а.) (Web of Science).

4. Khytrova O. A., Sysoieva I. M., Dolha H. V., Peniuk V. O., Motuzenko O. V. Ensuring the growth of enterprises and organizations through the motivation of managerial staff. *International journal of economics and business administration*. Greece, 2020. VIII, Issue 2. P. 219–228. URL: <https://doi.org/10.35808/ijeba/454> (особистий внесок автора: досліджено особливості мотивування персоналу підприємства шляхом підвищення його соціального забезпечення для покращення ефективності його діяльності) (1,0/0,25 д. а.) (Scopus).

5. Tetyana Haiduchok, Inna Sysoieva, Stanislav Vasylishyn, Alona Lysiuk, Oksana Kundrya-Vysotska and Alla Kostyrko. Accounting and control of settlements with counterparties under the conditions of quarantine measures. *International journal of advanced research in engineering and technology (IJARET)*. Chennai, India, 2020. Vol. 11, Issue 5. P. 141–152. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3628094 (особистий внесок автора: досліджено особливості контролю розрахунків в умовах пандемії коронавірусу) (1,0/0,3 д. а.) (Scopus).

6. Nataliya Basiurkina, Inna Sysoieva, Julia Ratushna, Liudmyla Burkova, Nataliia Baistriuchenko and Alla Sukhanova. Substantiation of the innovation and investment project using the method of real options. *International journal of management (IJM)*. Chennai, India, 2020. Vol. 11, Issue 5. P. 497–510. URL: <https://doi.org/10.34218/IJM.11.5.2020.047> (особистий внесок автора: досліджено особливості прийняття ефективних управлінських рішень в умовах невизначеності: під час пандемії) (1,0/0,3 д. а.) (Scopus).

7. Balaziuk O. Yu., Sysoieva I. M., Pilyavets V. M. Control and accounting aspects of introducing Agile-methodology for software development projects. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. Ukraine, 2020. Vol. 3 № 34. Pp. 94–102 (особистий внесок автора: досліджено особливості інформаційного забезпечення здійснення контролю) (0,8/0,3 д. а.) (Web of Science).

8. Dmytrenko, M. O., Yarmoliuk, F., O., Kudlaieva, N., Sysoieva, I., Borkovska V., & Demianyshyna, O. Application of modern software for improving the economic analysis accounting efficiency at enterprises. *Journal of management information and decision sciences*. United Kingdom, 2020. Vol. 23, Issue 5. P. 649–660. URL: <https://www.abacademies.org/articles/application-of-modern-software-for-improving-the-economic-analysis-accounting-efficiency-at-enterprises-9939.html> (особистий внесок автора: досліджено особливості інформаційного забезпечення облікових процедур) (0,9/0,25 д. а.) (Scopus).

9. Сисоєва І., Загородній А., Пилипенко Л., Томілін О., Балазюк О., Погріщук О. Аналіз потенційних ризиків аудиту аграрних підприємств. *Agricultural and resource economics: international scientific e-journal*. Ukraine, 2021. Vol. 7. № 1. P. 164–191. URL: <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.01.09> (особистий внесок автора: досліджено ринок аудиторських послуг в Україні; розглянуто аудиторські ризики та особливості діяльності підприємств в умовах пандемії) (1,5/1,0 д. а.) (Web of Science, Scopus).

10. Сисоєва І., Балазюк О. Облік витрат у системі управління виробництвом безалкогольних напоїв. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 24, № 2. С. 141–146. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1106> (особистий внесок автора: досліджено ринок безалкогольної продукції) (0,45/0, 25 д. а.).

11. Сисоєва І. Зарубіжний досвід податкового консультування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 16. С. 923–926. URL: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/183.pdf> (0, 45 д. а.).

12. Сисоєва І., Пилявець В. Облікова політика – джерело формування інформації для менеджменту. *Економіка та суспільство*. 2017. № 9. С. 1198–1201. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/206.pdf (особистий внесок автора: розглянуто роль облікової політики в системі управління) (0,45/0, 3 д. а.).

13. Сисоєва І., Балазюк О. Впровадження методології Agile у систему обліку. *Інфраструктура ринку*. 2018. Випуск № 21. С. 299–303. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/21_2018_ukr/51.pdf (особистий внесок автора: досліджено сутність Agile-методології) (0,45/0, 25 д. а.).

14. Сисоєва І. М., Балазюк О. Ю., Пилявець В. М. Комплексна оцінка ефективності інвестиційних проектів із розширення інформаційної системи підприємства. *Економіка та суспільство*. 2018. Випуск 18. С. 851–861. URL: <https://economyandsociety.in.ua/> (особистий внесок автора: проаналізовано ефективність діяльності підприємства із розширенням інформаційної системи) (0,6/0, 2 д. а.).

15. Сисоєва І., Пилявець В. Економічний потенціал олієжирового підкомплексу України та шляхи його розвитку. *Бізнес-навігатор*. 2018. Випуск 2-1 (45). С. 70–74 (особистий внесок автора: проаналізовано загрози діяльності підприємств) (0,6/0, 2 д. а.).

16. Гордополова Н. В., Сисоєва І. М., Головай Н. М. Генезис соціального аудиту. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 5. С. 134–142. URL: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2019-5-15> (особистий внесок автора: досліджено еволюцію соціального аудиту в найбільш розвинутих країнах світу, розглянуто основні параметри соціального аудиту) (0,9/0,45 д. а.).

17. Головай Н. М., Сисоєва І. М. Місце фінансової звітності в системі обґрунтування і прийняття рішень. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 36. С. 494–499. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/36-2019> (особистий внесок автора: розглянуто особливості фінансової та нефінансової звітності в системі управління) (0,8/0,3 д. а.).

18. Гриник О., Сисоєва І. Соціалізація підприємства як важіль інноваційного розвитку. *Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво*. 2020. № 5 (116). С. 40–44. URL: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-5-7> (особистий внесок автора: досліджено розвиток підприємства в соціальному аспекті) (0,6/0,3 д. а.).

19. Сисоєва І., Балазюк О. Звіт про фінансові результати: особливості формування та аудиту. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/> (особистий внесок автора: досліджено особливості аудиту фінансової звітності) (0,6/0,3 д. а.).

20. Sysoieva I. Motivation of management staff as a guarantee of business success. *Revista română de statistică*. Romania. 2020. No 11. P. 85–91. URL: <https://www.revistadestatistica.ro/supliment/2020/12/revista-romana-de-statistica-supliment-nr-11-2020/> (0,6 д. а.).

21. Сисоєва І. Аналіз потенційних загроз діяльності суб'єктів господарювання. *Економіка та суспільство*. 2020. № 22. URL: <https://economyandsociety.in.ua/> (0,8 д. а.).

22. Dmytrenko O. M., Yarmoliuk O. F., Kudlaieva N. V., Sysoieva I. M., Borkovska V. V., Demianyshyna O. A. Organizational and managerial aspects of automation in the internal accounting of an enterprise. *International journal of economics and business administration*. Piraeus, Greece, 2020. Volume VIII, special Issue 1. P. 154–165. URL: <https://doi.org/10.35808/ijeba/533> (особистий внесок автора: розглянуто особливості інформаційного забезпечення діяльності підприємства) (0,8/0,2 д. а.).

23. Сисоєва І., Балазюк О. Облік та контроль у рамках Agile- методології. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30, № 4. С. 173–181 (особистий внесок автора: розглянуто особливості контролю у рамках Agile- методології) (0,8/0,4 д. а.).

24. Сисоєва І. Контроль якості надання аудиторських послуг. *Економіка та держава*. 2021. № 1. С. 104–107. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.1.104> (0,65 д. а.).

25. Сисоєва І. Особливості аудиту у країнах європейського союзу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 3. С. 26–31. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.3.26> (0,65 д. а.).

26. Сисоєва І. Екологічні, соціальні та управлінські питання (ESG) як імператив для бізнесу в умовах пандемії. *Агросвіт*. 2021. № 4. С. 31–37. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.4.31> (0,85 д. а.).

27. Сисоєва І., Гриник О., Погріщук О. Соціальна складова обліку та її використання в аудиті. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 5. С. 24–32 (особистий внесок автора: досліджено та проаналізовано дефініції соціального обліку та визначено складові соціального пакета працівника) (0,9/0,5 д. а.).

28. Головай Н., Сисоєва І. Місце бухгалтерського обліку в управлінні діяльністю підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2021. Випуск № 53. С 167–171. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/36-2021> (особистий внесок автора: досліджено місце соціальної складової обліку в системі управління підприємством) (0,8/0,4 д. а.).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

29. Сисоєва І. Контроль облікової політики підприємства. *Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі* : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 25–26 лист. 2010 р.). Тернопіль: ТНЕУ, 2010. С. 377–381 (0,2 д. а.).

30. Сисоєва І. Облікова інформація як важлива складова загальної інформаційної системи управління підприємством. *Національна економіка: наукові підходи та освітні пріоритети*: зб. матеріалів науково-практ. інтернет – конф. (Чортків, 18 квіт. 2013 р.). Чортків: ЧННІБ ЗУНУ, 2013. С. 109–111 (0,2 д. а.).

31. Сисоєва І., Балазюк О. Оцінка та аналіз ефективності впровадження інформаційних технологій у процес управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 22. С. 35–40 (особистий внесок автора: досліджено ефективність впровадження інформаційних технологій у процес управління) (0,45/0,3 д. а.).

32. Sysoieva I. The development of the accounting policies at enterprises in Ukraine. *Innovative educational technologies: european experience and its application in the training of specialists in economics and management*. Training. (Riga, July 23–27, 2018) Riga: Baltic Research Institute of Transformation Economic Area, Riga, Latvia, 2018. P. 152–155 (0,3 д. а.).

33. Сисоєва І.М, Собко І.О., Серік Т.С., Сутність та поняття креативного обліку. *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення*: зб. матер. Міжн. наук. інтерн.- конф. (Випуск 31) (м. Тернопіль, 18 вересня 2018 р.). Тернопіль : МНК «Конференція онлайн», 2018. С. 86–88 (особистий внесок автора: досліджено економічну категорію «креативний облік») (0,2/0,1 д. а.).

34. Sysoieva I., Balaziuk O. Використання гнучких технологій управління в обліку. *Progress of the scientific world: proceedings of XXXIV International scientific conference* (San Francisco, 15 November 2018). Morrisville: Lulu Press., USA, 2018. P. 12–15 (особистий внесок автора: оцінено гнучкі технології управління та їх вплив на систему обліку) (0,25/0,15 д. а.).

35. Сисоєва І., Головай Н. Соціальний аудит: зарубіжний досвід і перспектива. *Напрями модернізації фінансово-економічної системи держави*,

регіонів, підприємств, організацій»: зб. матеріалів Всеукр. науково–практ. конф. (Вінниця, 17 квіт. 2019 р.): у 2 т. / [ред. кол.: ВННІЕ ТНЕУ]. Тернопіль: Крок, 2019. Т. 1. С. 191–195 (особистий внесок автора: проаналізовано зарубіжний досвід соціального аудиту) (0,36/0,3 д. а.).

36. Сисоєва І., Балазюк О. Bases of modeling accounting processes of the enterprise. *Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та управління персоналом* : зб. тез Міжнародної науково-практичної конференції (Ужгород, 17–18 квітня 2019 р.). Ужгород: УжНУ, 2019. Р. 143–144 (особистий внесок автора: досліджено можливості моделювання облікових процесів для забезпечення якісного інформаційного забезпечення системи управління) (0,17/0,1 д. а.).

37. Сисоєва І., Гордополова Н. Реалії та перспективи розвитку соціального аудиту в світі та в Україні. *Імплементация інновацій обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку сучасного бізнесу* : зб. тез II Міжнар. науково–практ. Інтернет-конф. (Харків, 18 квіт. 2019 р.). Харків: ХДУХТ, 2019. С. 172–173 (особистий внесок автора: наведено перспективи розвитку соціального аудиту в Україні) (0,15/0,1 д. а.).

38. Сисоєва І. М., Балазюк О. Ю. Вплив технології блокчейн на систему бухгалтерського обліку. *Економіка та управління в XXI ст.: виклики та перспективи розвитку*: зб. тез Міжн. наук.-практ. конф. (Умань, 30–31 трав. 2019 р.). Умань: ВПЦ «Візаві», 2019. С. 150–151 (особистий внесок автора: розглянуто особливості облікової системи в Україні) (0,2/0,1 д. а.).

39. Сисоєва І. Соціальний аудит як засіб оперативного менеджменту. *Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства* : зб. матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 23–24 жовт. 2019 р.). Львів: Вид-во «Львів. політехніки», 2019. С. 184–185 (0,16 д. а.).

40. Syssoeva I., Balaziuk O. Application of the accounting principles to the organization of accounting and audit in Ukraine. *Innovative economic social Approaches in the Knowledge Society. Experience. Knowledge. Contemporary challenges: International symposium 5th Edition* (Bucharest, Romania, 12–13 December 2019). Bucharest: «ARTIFEX» University, 2019. Р. 63–66 (особистий внесок автора: досліджено та охарактеризовано принципи, на яких базується система обліку та аудиту в Україні) (0,3/0,2 д. а.).

41. Сисоєва І., Балазюк О. Сутність соціального аудиту та його рівні. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія* : матеріали Міжнар. науково-практ. інтернет-конф. (Тернопіль, 19 груд. 2019 р.). Тернопіль: ТНЕУ, 2019. С. 201–203 (особистий внесок автора: досліджено категорію поняття «соціальний аудит») (0,18/0,1 д. а.).

42. Сисоєва І. М., Балазюк О. Ю., Пилявець В. М. Креативний облік: творчий підхід чи шахрайство. *Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання в умовах євроінтеграції* : монографія / [за ред. Н. М. Позняковська, С. Я. Зубілевич, О. Л. Міклуха]. Рівне, НУВГП, 2019. С. 110–121 (особистий внесок автора: досліджено підходи до визначення креативного обліку) (0,6/0, 4 д. а.).

43. Сисоєва І., Балазюк О., Погріщук О. Сутність соціального аудиту, його параметри та методи. *Економіка та держава*. 2019. Серія: Економічна наука. № 11.

С. 46–49. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.11.46> (особистий внесок автора: досліджено понятійний апарат соціального аудиту) (0,6/0,3 д. а.).

44. Sysoieva I. Social audit methodology. *Intellektuelles kapital – die grundlage für innovative entwicklung: wirtschaft, management, marketing, tourismus.* : монографія. 3rd ed. Karlsruhe, 2020. Book 3. Part 5. P. 97–102 (1,0 д. а.).

45. Сисоєва І., Балазюк О. Єдиний електронний формат звітності та його наслідки для аудиту. *Економічна кібернетика: дослідження, розробка і використання моделей економічної поведінки суб'єктів господарювання* : зб. наук. пр. за матеріалами Всеукр. інтернет-конф. (Дніпро, 2–3 берез. 2020 р.). Дніпро: НМетАУ, 2020. С. 147–149 (особистий внесок автора: охарактеризовано використання електронного формату звітності для проведення аудиту) (0,27/0,15 д. а.).

46. Сисоєва І., Балазюк О. Публічний аудит: підходи та становлення в Україні. *Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління* : зб. тез Міжнар. науково-практ. конф. (Одеса, 5 листоп. 2020 р.). Одеса: ОНПУ, 2020. С. 256–258 (особистий внесок автора: досліджено та розширено поняття «публічний аудит») (0,2/0,1 д. а.).

47. Сисоєва І., Балазюк О. Рівень зайнятості населення – об'єкт соціального аудиту. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія* : зб. матеріалів VII Міжнар. науково-практ. Інтернет конф. (м. Тернопіль, 12 черв. 2020 р.). Тернопіль: ТНЕУ, 2020. С. 57–60 (особистий внесок автора: оцінено зайнятість населення, як об'єкт соціального аудиту) (0,3/0,17 д. а.).

48. Сисоєва І., Балазюк О. Розвиток соціального аудиту. *Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції* : тези доп. II Міжнар. науково-практ. інтернет-конф. (Ужгород, 16 квіт. 2020 р.). Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. С. 186–190 (особистий внесок автора: розкрито етапи розвитку аудиту) (0,26/0,16 д. а.).

49. Сисоєва І., Балазюк О. Соціальні аспекти впровадження інформаційних технологій установами бюджетної сфери Вінницької області. *Актуальні проблеми менеджменту, фінансів та публічного управління в сучасних глобалізаційних процесах* : зб. матеріалів VII Міжнар. науково-практ. інтернет-конф. (Ірпінь, 19 берез. 2020 р.). Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. С. 458–460 (особистий внесок автора: проаналізовано вплив інформаційних технологій на роботу установ бюджетної сфери) (0,18/0,1 д. а.).

50. Сисоєва І., Балазюк О. Сутність механізму державного фінансового контролю в Україні. *Правові засади організації та здійснення публічної влади* : зб. тез III Міжнар. науково-практ. інтернет-конф., (Хмельницький, 28 лют. – 2 берез. 2020 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Л. Юзькова, 2020. С. 358–361 (особистий внесок автора: систематизовано сутність механізму державного фінансового контролю в Україні з метою його удосконалення) (0,17/0,1 д. а.).

51. Сисоєва І., Головай Н. Становлення соціального аудиту та його етапи. *Актуальні проблеми обліково-аналітичного забезпечення в умовах переходу до*

Індустрії 4.0: матеріали Міжнар. науково-практ. конф. (Рівне, 26–27 берез. 2020 р.). Рівне: НУВГП, 2020. С. 384–387 (особистий внесок автора: систематизовано етапи становлення соціального аудиту та узагальнено думки провідних вчених з питань періодизації його розвитку) (0,18/0,1 д. а.).

52. Сисоєва І. Рівень зайнятості та рівень освіченості населення як предмет соціального аудиту. *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення*: зб. тез доп Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, 8 лип. 2020 р.). Тернопіль: МНІК «Конференція онлайн». Вип. 50, 2020. С. 46–50 (0,25 д. а.).

53. Сисоєва І. Рівень персональних цифрових навичок населення в Україні та країнах Європейського Союзу. *Сорок дев'яти економіко-правові дискусії*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Львів, 22 лип. 2020 р.). Львів: Громадська організація «Наукова спільнота», 2020. С. 25–27 (0,26 д. а.).

54. Сисоєва І. Соціальний аудит як механізм управління соціальним розвитком. *Сучасні технології менеджменту, інформаційне, фінансове та облікове забезпечення розвитку економіки в умовах євроінтеграції*: зб. тез доп. учасників Всеукр. науково-практ. інтернет-конф. (Черкаси, 16–17 квіт. 2020 р.). Черкаси: Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2020. С. 115–117 (0,16 д. а.).

55. Manole A., Sysoeva I. Main aspects of social audit. *Перспективи розвитку фінансово-економічного простору України*: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Вінниця, 8–9 квіт. 2020 р.). Вінниця: ВННІЕ ЗУНУ, Т. 1, ч. 1., 2020. Р. 204–207 (особистий внесок автора: розширено суть поняття «соціальний аудит» у розрізі тих його аспектів, які недостатньо розповсюджені у вітчизняній практиці) (0,3/0,16 д. а.).

56. Sysoeva I., Semchuk I. The main components of social audit. *Perspective directions of science and practice: Abstracts of VI International Scientific and Practical Conference* (Athens, Greece, 2–3 March 2020). Athens, Greece: ISG, 2020. P. 51–54 (особистий внесок автора: розширено перелік основних компонентів соціального аудиту та доведено необхідність подальшого дослідження розуміння поняття «соціальний аудит») (0,3/0,17 д. а.).

57. Sysoieva I., Balaziuk O. Control and accounting aspects of introducing modern management methodologies. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва*: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 27 листопада 2020 р.). Х.: ХНАДУ, 2020. Р. 259–261 (особистий внесок автора: розширено перелік обліково-контрольних аспектів впровадження сучасних методологій управління в діяльність підприємств та проаналізовано їх вплив на рівень задоволеності працівників) (0,25/0,15 д. а.).

58. Sysoieva I., Balaziuk O. Efficiency of management functioning as a subject field of social audit. *Humanity at a crossroad. Between digital Economy and Need for a Paradigm of going back to Nature :International symposium «Experience. Knowledge. Contemporary challenges» 6th Edition* (Bucharest, Romania, 14–15 May 2020). Bucharest: «ARTIFEX» University, 2020. P. 525–534 (особистий внесок автора: розширено поняття предмету соціального аудиту й удосконалено підхід до дослідження аудиту системи управління) (0,28/0,18 д. а.).

59. Sysoieva I., Balaziuk O. Features of agile technologies in audit. *Modern scientific and technical methods of management information flow and their influence on the development of society*: Abstracts of V International Scientific and Practical Conference (Frankfurt am Main, Germany, 24–25 February 2020). Frankfurt am Main, Germany: ISG, 2020. P. 15–17 (особистий внесок автора: удосконалено організацію проведення аудиту з використанням гнучких технологій управління) (0,17/0,07 д. а.).

60. Sysoieva I., Balaziuk O., Pohrischuk O. Social audit cycle. *International scientific and practical conference «Development of Ukraine's economy: problems, prospects, efficiency»*: Conference proceedings (Arad, Romania, 17–18 December 2020). Arad, Romania: Vasile Goldish Western University, Arad Faculty of Economics, Informatics and Engineering, 2020. P. 37–41 (особистий внесок автора: удосконалено цикл проведення аудиту, наголошено на його циклічності та безперервності процесу, які гарантують дотримання базових засад функціонування системи соціальної відповідальності бізнесу) (0,28/ 0,14 д. а.).

61. Sysoieva I., Balaziuk O., Pohrishchuk O. Peculiarities of modelling accounting objects. *Do desenvolvimento mundial como resultado de realizações em ciência e investigação científica*: Coleção de trabalhos científicos «ΛΟΓΟΣ» com materiais da conferência científicoprática internacional (Vol. 1) (Lisboa, Portugal, 9 October 2020). Lisboa, Portugal: Plataforma Científica Europeia, 2020. P. 26–27. URL: <https://doi.org/10.36074/09.10.2020.v1.05> (особистий внесок автора: проаналізовано особливості моделювання облікових об'єктів та досліджено його особливості) (0,23/0,12 д. а.).

62. Sysoieva I., Balaziuk O. The level of satisfaction of management staff with working conditions. *Modern science: problems and innovations: abstracts of VII international scientific-practical conference* (Stockholm, Sweden, 20–22 September 2020). Stockholm, Sweden: SSPG Publish, 2020. P. 375–379 (особистий внесок автора: досліджено взаємозв'язок між загальним рівнем задоволеності працівників та умовами їх праці, запропоновано шляхи покращення задоволеності працівників та досліджено ці показники для різних країн) (0,22/0,14 д. а.).

63. Sysoieva I. Evolution of social audit. *Information, its impact on social and technical processes*. : Abstracts of VIII International Scientific and Practical Conference (Haifa, Israel, 16–17 March 2020). Haifa, Israel: International Science Group «isg-konf.com», 2020. P. 196–198 (0,16 д. а.).

64. Sysoieva I. Objectives and advantages of social audit. *Theoretical and empirical scientific research: concept and trends*: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Vol. 1) (Oxford, United Kingdom, 24 July 2020). Oxford, United Kingdom: Oxford Sciences Ltd. & European Scientific Platform, 2020. P. 35–37. URL: <https://doi.org/10.36074/24.07.2020.v1.11> (0,16 д. а.).

65. Головай Н., Сисоева І. Людський капітал підприємства в умовах постіндустріальної економіки. *Розвиток бухгалтерського обліку та оподаткування в Україні: теорія, практика та професійна етика*: зб. тез Всеукр. науково-практ. інтернет-конф. (Ірпінь, 5–6 листоп. 2020 р.). Ірпінь: Університет ДФС України, 2020 р. С. 34–36 (особистий внесок автора: досліджено визначальну

роль людини у постіндустріальному суспільстві та наведено роль людського капіталу в економіці загалом) (0,2/0,1 д. а.).

66. Сисоєва І., Головай Н. Стейкхолдери: розвиток та обліково-аналітичний аспект. *Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах сталого розвитку*: зб. Матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-й річниці створення каф. аудиту (Київ, 10 груд. 2020 р.). Київ: КНЕУ, 2020. С. 579–582. (особистий внесок автора: удосконалено суть поняття «стейкхолдери» та досліджено розвиток даного поняття та його роль у обліково-аналітичній системі) (0,24/0,14 д. а.).

67. Pohrischuk B., Sysoieva I., Balazyuk O. Efficiency and motivation of the managerial staff of the enterprise. *Contemporary Economy and Society. Challenges and Solutions: International Symposium Experience. Knowledge. Contemporary challenges. 7th Edition Contemporary* (Bucharest, Romania, 16–17 December 2020). Bucharest: «ARTIFEX» University, 2020. P. 402–414 (особистий внесок автора: визначено вплив мотивації управлінського персоналу на рівень ефективності функціонування підприємств та запропоновано варіанти підвищення рівня вмотивованості персоналу) (0,4/0,25 д. а.).

68. Сисоєва І. Потенційні загрози та фінансова безпека діяльності суб'єктів господарювання. *Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права: теорія і практика*: зб. тез доп. Міжнар. науково-практ. конф., ч. 1. (Полтава, 22 груд. 2020 р.): у 2 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2020. С. 21–23 (0,3 д. а.).

69. Sysoieva I. Employee motivation theories. *Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія*: зб. матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Тернопіль, 23 груд. 2020 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С. 65–68 (0,4 д. а.).

70. Сисоєва І. Екологічний та соціальний аудит – імператив для бізнесу під час пандемії Covid-19. *Сучасні проблеми екологічного контролю та аудиту*: зб. тез доп. Міжнар. інтернет-конф. (Харків, 24 лютого 2021 р.). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. С. 63–66 (0,19 д. а.).

71. Сисоєва І. Моделі регулювання незалежного аудиту у країнах ЄС. *Правові засади організації та здійснення публічної влади*: зб. доп. IV Міжнар. науково-практ. конф. присвяч. світлій пам'яті д-ра юрид. наук, проф., акад.-засн. НАПрНУ, першого Голови Конституц. Суду України Леоніда Петров. Юзък. (Хмельницький, 2–6 берез. 2021 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Л. Юзькова, 2021р. С. 473–475 (0,17 д. а.).

72. Сисоєва І. Механізм контролю якості надання аудиторських послуг. *Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітянські аспекти*: зб. наук. пр. за матеріалами V Всеукр. науково-практ. конф. (Дніпро, 30–31 берез. 2021 р.). Дніпро: НМетАУ, 2021. С. 283–286 (0,2 д. а.).

73. Sysoieva I., Pilyavets V. Features of personnel management of Ukraine. *Science and society, patterns and trends of development: abstracts of XVI International Science Conference* (Vienna, Austria, 30 March – 2 April 2021). Vienna: ISG, Austria, 2021. P. 38–41 (особистий внесок автора: виділено особливості управління в Україні, проведено порівняльну їх характеристику з країнами ЄС) (0,17/0,11 д. а.).

74. Сисоєва І. М. Категорії компаній та груп країн ЄС. *Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу* : зб. тез доповідей Всеукраїнської наукової конф. (м. Хмельницький, 17 квітня 2021 р.). Хмельницький : ХНУ, 2021. С. 184–187 (0,4 д. а.).

75. Sysoieva I., Balaziuk O., Pohrischuk O. Influence of diagetization on the activities of enterprises. *Соціально-економічні трансформації у розвитку держави*: зб. Матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 22–23 квітня 2021 р.) : у 2-х т. Т. 1. Ч. 1. Тернопіль: Крок, 2021. С. 100–102 (особистий внесок автора: виділено елементи діджиталізації як соціальний аспект життєдіяльності населення) (0,2/0,1 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Сисоєва І. М. Організаційно-методологічне та інформаційне забезпечення соціального аудиту. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Західноукраїнський національний університет Міністерства освіти і науки України, Тернопіль, 2021.

Сформовано основні принципи соціального аудиту. Розроблено концепцію соціального аудиту. Поглиблено трактування сутності термінів «соціальний», «соціальний аудит», «соціально орієнтований облік». Здійснено теоретичне обґрунтування організаційного процесу проведення соціального аудиту. Узагальнено і систематизовано основні критерії класифікації соціального аудиту. Запропоновано до функцій, які виконує соціальний аудит, відносити: інформаційну, аналітичну, евристичну, прогностичну, світоглядну, констатуючу, комунікативно-регульовальну, мотиваційну, захисну, контролюючу, наглядову, управлінську. Запропоновано розглядати поняття «механізм державного контролю», як інструментарій регулювання економічних процесів для прийняття своєчасних управлінських рішень щодо підвищення ефективності використання державних коштів. Виокремлено домінуючі групи стейкхолдерів за оцінкою їх важливості для підприємства та його діяльності. Досліджено використовувані моделі функціонування аудиту у практиці країн ЄС. Удосконалено визначення поняття та розроблена концептуальна модель інформаційного забезпечення соціального аудиту з розглядом порядку формування інформаційних потоків соціального спрямування відповідно до рівнів управління. Розкрито основні засади формування нефінансових звітів підприємств. Охарактеризовано найпопулярніші стандарти нефінансової звітності, запропоновано підходи до їх вибору на підприємстві. Проаналізовано базові етапи створення нефінансових звітів, як важливих елементів процесу управління соціальною відповідальністю.

Ключові слова: аудит, соціальний аудит, контроль, організація, методологія, інформаційне забезпечення, соціально орієнтований облік, державний контроль, мотивація персоналу, концепція соціального аудиту.

АННОТАЦИЯ

Сысоева И. Н. Организационно-методологическое и информационное обеспечение социального аудита. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Западноукраинский национальный университет Министерства образования и науки Украины, Тернополь, 2021.

Сформированы основные принципы социального аудита. Разработана концепция социального аудита. Усовершенствована трактовка сущности терминов «социальный», «социальный аудит», «социально ориентированный учет». Осуществлено теоретическое обоснование организационного процесса проведения социального аудита. Обобщены и систематизированы основные критерии классификации социального аудита. Предложено к функциям, которые выполняет социальный аудит, относить: информационную, аналитическую, эвристическую, прогностическую, мировоззренческую, констатирующую, коммуникативно-регулирующую, мотивационную, защитную, контролирующую, наблюдательную, управленческую. Предложено рассматривать понятие «механизм государственного контроля», как инструментальный регулятор экономических процессов для принятия своевременных управленческих решений по повышению эффективности использования государственных средств. Предложено доминирующие группы стейкхолдеров с оценкой их важности для предприятия и его деятельности. Исследованы используемые модели функционирования аудита в практике стран ЕС. Усовершенствовано определение понятия и разработана концептуальная модель информационного обеспечения социального аудита с рассмотрением порядка формирования информационных потоков социальной направленности в соответствии с уровнями управления.

Раскрыты основные принципы формирования нефинансовых отчетов предприятий. Охарактеризованы популярные стандарты нефинансовой отчетности, предложены подходы к их выбору на предприятии. Проанализированы базовые этапы создания нефинансовых отчетов, как важных элементов процесса управления социальной ответственностью.

Ключевые слова: аудит, социальный аудит, контроль, организация, методология, информационное обеспечение, социально ориентированный учет, государственный контроль, мотивация персонала, концепция социального аудита.

ANNOTATION

Sysoieva I. M. Organizational-methodological and information support of social audit. – Qualifying scientific work on the rights of a manuscript.

Thesis for a Doctor of Economics degree, specialty 08.00.09 «Accounting, analysis and audit (by types of economic activity)». – West Ukrainian National University Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil, 2021.

In modern conditions of pandemic control, to ensure effective economic development, it is necessary and appropriate to use optimal and highly productive

management technologies that can ensure a harmonious combination of professional and labor potential of the employee with the strategic goals of the enterprise (organization). The dissertation substantiates and develops the conceptual provisions of information support of social audit. The concept of social audit has been developed, the synthesis of which will allow to comprehensively present the system of methodology, organization of social audit by identifying methods, functions, principles and sources. The basic principles of social audit are formed, which must be followed regardless of the chosen methods and approaches of social audit, namely: the principle of impartiality, the principle of impartiality, the principle of equality, the principle of reliability, the principle of accountability, the principle of multiperspectivity, the principle of comprehensiveness, the principle of benchmarking, the principle of transparency and impartiality, which will help provide stakeholders with the necessary and accurate information. Improved interpretation of the term "socially-oriented accounting", which should be understood as one of the sectors of the accounting system in the enterprise, which provides stakeholders (stakeholders) with information about the social aspect of the enterprise, taking into account the idea of corporate social responsibility. Theoretical substantiation of the organizational process of social audit, which will consist of the following stages: the stage of acquaintance, to determine the feasibility of the procedure; the initial stage required for the formation of performers; organizational stage – involves coordination between the contractor and the customer; during the research stage the necessary information is collected; at the analytical stage the indicators of compliance of the state of social and labor relations with the standards are compared; the final stage is the formation of reporting documentation; at the final stage there is a meeting with the customer and discussion of the results, which systematizes the organizational process and contributes to the quality of the procedure at any stage. The effectiveness of the study of the types of social audit with the use of elements of SWOT-analysis, to identify strengths and weaknesses, as well as opportunities and threats, which will ensure the effectiveness of the result for choosing the method of social audit. The definition of "social audit" as a set of control measures in the form of monitoring, audits, inspections, surveys, questionnaires carried out by stakeholders (stakeholders) has been improved in order to determine the degree of social responsibility of the enterprise.

The main criteria for classification of social audit are generalized and systematized, namely: its functional purpose (social compliance audit, efficiency, strategic social audit), which determines the objectives of this type of control, and the sign of its content (environmental audit, occupational safety audit, audit personnel, audit of relations with stakeholders). It is proposed to include: informational, analytical, heuristic, prognostic, ideological, ascertaining, communicative-regulatory, motivational, protective, controlling, supervisory to the functions performed by the socially-oriented audit.

Improved component of the conceptual and terminological apparatus, through the interpretation of the term "social" as special social relations that arise in the joint activities of individuals and social communities in specific historical conditions, manifested in relation to each other, to their position in society, to phenomena and processes of social life. It is proposed to consider the concept of "mechanism of state control" as a tool for regulating economic processes to make timely management decisions to improve the efficiency of public funds. It is theoretically substantiated that the most important area of

research related to stakeholder theory is the choice in practice of those groups of stakeholders that are important and whose interests should be considered, because the number of stakeholders of any enterprise is very large. A number of issues related to stakeholder theory relate to what interests can be met in stakeholder engagement. It is proposed to identify the dominant groups of stakeholders, assessing their importance for the company and its activities. To date, most research on stakeholder theory focuses on identifying stakeholder interests. Combining social audit tasks with stakeholder inquiries, taking into account stakeholder theory, will provide the following benefits: increased trust in the service provider; ensuring the growth of media popularity and the likelihood of attracting additional resources and grants; an effective way to motivate employees.

The models of audit functioning in the practice of the European Union countries are studied and singled out: state regulation, self-regulation of the profession and mixed form. The categories of companies and enterprise groups of EU member states that meet certain criteria are systematized and grouped, based on the balance sheet, net turnover and average number of employees (UPR) during the financial year, as these criteria ensure objective data on enterprise size (large, medium, small or micro enterprise). Improved definition of the concept of information support of social audit, as: a set of data and knowledge obtained from internal and external sources of income (a set of interrelated methods and measures), systematized, stored and designed to meet the information needs of users; system of hardware and software, information technology, methodical instructional materials, classification and coding systems, the interaction of which implements a single technology of effective transformation (collection, registration, transmission, storage, processing and presentation) of information in accordance with management needs.

Key words: audit, social audit, control, organization, methodology, information support, social accounting, state control, staff motivation, concept of social audit.

Підписано до друку 27.08.2021 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублюкаторі.
Умов. друк. арк. 1,9. Обл.-вид. арк. 2,0.
Зам. № А036-21. Тираж 100 прим.

Видавець та виготовлювач
Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 7284 від 18.03.2021 р.*

Видавничо-поліграфічний центр «Університетська думка»
вул. Бережанська, 2, м. Тернопіль 46009
тел. (0352) 47-58-72
E-mail: edition@wunu.edu.ua